

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Abstract.....	4
Κεφάλαιο 1 ^ο : Διεθνής Κατάσταση και ο Ρόλος της Ελλάδας.....	5
1. Εισαγωγή.....	5
2. Ο Ορισμός του Φαινομένου της Μετανάστευσης.....	5
3. Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα.....	7
4. Η «Αραβική Άνοιξη».....	9
4.1. Αιτίες της Αραβικής Άνοιξης.....	11
4.2. Οι Συνέπειες της Αραβικής Αφύπνισης.....	14
5. Η Διεθνής Αντίδραση στην «Αραβική Άνοιξη».....	16
6. Το Μεταναστευτικό Κύμα στην Ελλάδα λόγω της «Αραβικής Άνοιξης»	18
Κεφάλαιο 2 ^ο	29
1. Ο Τουρισμός στην Ελλάδα.....	29
2. Η Συμβολή του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία.....	30
3. Τουρίστες, Μετανάστες και Πρόσφυγες.....	31
4. Η Σύγχρονη Προσφυγική Κρίση στην Ευρώπη.....	32
5. Η Ανάπτυξη της Κινητικότητας των Προσφύγων προς και εντός της Ευρώπης.....	33
6. Η Μελέτη Περίπτωσης του Νησιού της Κω.....	40
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ενσωμάτωση και Διαχείριση των Ροών.....	48

1. Οι Θετικές Προοπτικές της Προσφυγικής Κρίσης.....	51
Συμπεράσματα.....	54
Βιβλιογραφία.....	61

Περίληψη

Η πρόσφατη ανθρωπιστική κρίση λόγω του Πολέμου στη Συρία, παράλληλα με την οικονομική ύφεση την οποία βιώνει η χώρα μας, έχει αποδειχθεί πως έπληξαν καίριους τομείς της οικονομίας. Επίσης, έχει γίνει ιδιαίτερα αντιληπτό πως ένας από αυτούς τους τομείς είναι και ο τομέας του τουρισμού.

Εδώ και πολλά χρόνια ο τουρισμός αποτελεί τη «βαριά βιομηχανία» της ελληνικής οικονομίας προσθέτοντας στο ΑΕΠ ένα πολύ σημαντικό ποσοστό. Η φιλοξενία του ελληνικού πληθυσμού δεν μπόρεσε να σταθεί ικανή ώστε οι χιλιάδες των προσφύγων να μπορέσουν μέχρι και σήμερα να ενσωματωθούν με την ελληνική κοινωνία. Το έναυσμα για την συγγραφή της παρούσας εργασίας δόθηκε από τις ροές των προσφύγων που φθάνουν καθημερινά στην χώρα μας και του αντίκτυπου που έχουν στην καθημερινότητα αλλά και στην οικονομία.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιέχει μια αναδρομή στην Αραβική Άνοιξη και στους λόγους που αύξησαν την μετανάστευση από τις χώρες αυτές. Επίσης, γίνεται αναφορά και στην μεταναστευτική κίνηση της Ελλάδας προς άλλες χώρες. Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελείται από την έννοια του τουρισμού και το πως αυτός επηρεάστηκε από την προσφυγική κίνηση. Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει προτάσεις και λύσεις για την εύρυθμη ενσωμάτωση των προσφύγων και την ομαλή συμβίωση με τους ντόπιους.

Abstract

The recent humanitarian crisis due to the war in Syria, alongside the economic recession that our country is experiencing, has proven that struck key sectors of the economy. Also, it has become very apparent that one of these areas is the tourism sector.

For many years, tourism is the "heavy industry" of the Greek economy adding in GDP a very significant percentage. The hospitality of the Greek population could not stand likely that thousands of refugees to be able to date to integrate with the Greek society. The trigger for the writing of this study was the flow of refugees arriving daily in our country and their impact on everyday life and the economy.

The first chapter of this work contains a review of the Arab Spring and the reasons that increased migration from these countries. Reference is also made in the migratory movement of Greece to other countries. The second section consists of the concept of tourism and how it was affected by the refugee movement. Finally, the third chapter contains suggestions and solutions for the smooth integration of refugees and smooth coexistence with the locals.

Κεφάλαιο 1^ο: Διεθνής Κατάσταση και ο Ρόλος της Ελλάδας

1. Εισαγωγή

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο υψίστης και δέουσας σημασίας και κυρίως σε έναν κόσμο ο οποίος χαρακτηρίζεται από συνεχείς μεταβολές σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Μέσα σε αυτό το κλίμα αλλαγών εκτός από το παγκόσμιο σκηνικό μεταβάλλονται και οι ζωές των ατόμων που βιώνουν όλες αυτές τις αλλαγές. Απόρροια όλων αυτών των μεταβολών είναι η εμφάνιση φαινομένων συχνών μετακινήσεων πληθυσμών. Με άλλα λόγια, παρατηρείται το φαινόμενο της μετανάστευσης.

Σαφώς οι κατηγορίες των μεταναστών ποικίλουν και εξαρτώνται από τις αιτίες που τις προκάλεσαν. Βάση, επομένως, των αιτιών εντοπίζεται η εσωτερική και η εξωτερική μετανάστευση (σχετίζονται με το αν η μετακίνηση λαμβάνει χώρα εντός ή εκτός των συνόρων μιας χώρας), η νόμιμη ή η παράνομη, καθώς και άλλες.

2. Ο Ορισμός του Φαινομένου της Μετανάστευσης

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν μπορεί εύκολα να οριστεί, μιας και όπως αναφέραμε παραπάνω, οι αιτίες καθώς και οι συνιστώσες της μεταβάλλονται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Σύμφωνα με τους Μπάγκαβο και Παπαδόπουλο (2002), η μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο το οποίο συνδέεται με την μετακίνηση ατόμου ή ομάδας ατόμων από μια περιοχή διαμονής προς μια άλλη. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε με βάση τον παραπάνω ορισμό, πως, η μετανάστευση αποτελεί μια κατά βάση δημογραφική διαδικασία, με γεωγραφική κινητικότητα.

Οι Χλέτσος και Ναξάκης (2003) υποστηρίζουν, πως, τέτοιου είδους γεωγραφικές μετακινήσεις λαμβάνουν χώρα κυρίως εξαιτίας των πολιτικών, θρησκευτικών, κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών που συμβαίνουν σε

παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, αναφέρουν πως, ένας από τους πρωταρχικούς λόγους που ωθούν τα άτομα να μεταναστεύσουν είναι το γεγονός πως αναζητούν ένα μέρος το οποίο θα τους προσφέρει ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο και ταυτόχρονα περισσότερες και πιο αξιόλογες εναλλακτικές επιλογές για εργασία.

Η Μουσούρου (1991) ανέφερε πως εκτός από τον οικονομικό παράγοντα, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που ωθούν τα άτομα στη μετανάστευση. Για παράδειγμα, κάποιος διωγμός, ή η κοινωνική κατάσταση που επικρατεί ή κάποιες φορές το γεγονός της ύπαρξης ιδεολογικού χάσματος με το καθεστώς της χώρας προέλευσης ή ακόμα μπορεί να είναι και θέμα προσωπικής επιλογής του ατόμου χωρίς να συντρέχει κάποιος άλλος λόγος.

Η μετανάστευση, όπως μπορεί να γίνει κατανοητό από τα όσα προαναφέρθηκαν, είναι ένα φαινόμενο το οποίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τον ανθρώπινο παράγοντα, μιας και δεν μπορούμε να φανταστούμε άτομα ή ομάδες ατόμων που να μην έχουν μετακινηθεί στη διάρκεια της πορείας τους. Αυτές οι μετακινήσεις δεν είναι εφικτό ούτε να προσδιοριστούν αλλά ούτε και να οριοθετηθούν με κάποιον συγκεκριμένο τρόπο. Αυτό εξηγείται από το γεγονός πως δεν υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος αλλά και οι υπόλοιπες μεταβλητές δεν είναι εξίσου ίδιες. Είναι πιθανό το γεγονός κάποια χρονική στιγμή να μετακινήθηκαν ομάδες ατόμων ή ακόμα και μεμονωμένα άτομα από κάποια περιοχή σε κάποια άλλη αποσκοπώντας στο να βρουν αποκλειστικά και μόνο τροφή. Επίσης, αν ανατρέξουμε στο πιο πρόσφατο παρελθόν θα εντοπίσουμε και μετακινήσεις οι οποίες έγιναν εξαιτίας της βιομηχανοποίησης και της αστικοποίησης των σύγχρονων κρατών. Η Σαμπατάκου (2006) υποστηρίζει πως αυτή η κατηγορία των μετακινήσεων μπορεί να ήταν *«είτε μόνιμες είτε προσωρινές, νόμιμες ή παράνομες, ηπειρωτικές ή υπερπόντιες, εσωτερικές ή εξωτερικές, εκούσιες ή και αναγκαστικές»*.

Σύμφωνα με τα παραπάνω είναι εύκολο να κατανοήσει κάποιος πως το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι αρκετά πολύπλοκο και πως οι συνέπειες που το ακολουθούν είναι αρκετά σημαντικές (είτε θετικές είτε αρνητικές) τόσο για την χώρα προέλευσης όσο και για την χώρα υποδοχής. Οι αμφίπλευρες συνέπειες, άλλωστε, είναι κάτι το αναμενόμενο. Συγκεκριμένα, η χώρα

υποδοχής δέχεται την ομάδα των μεταναστών, η οποία με την έλευσή της είναι σχεδόν βέβαιο πως θα επιφέρει μεταβολές σε κοινωνικό, οικονομικό αλλά και πολιτιστικό επίπεδο (Μαρβάκης, 2001).

3. Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα

Σχετικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης, η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία έχει επιτελέσει τόσο τον ρόλο της χώρας αποστολής μεταναστών όσο και της χώρας υποδοχής. Εξαιτίας της κατάστασης που επικράτησε μετά τον Εμφύλιο και μέχρι τη δεκαετία του 1970, πολλοί έλληνες αναγκάστηκαν να αναζητήσουν εργασία σε άλλες χώρες. Επομένως, η χώρα μας, με βάση την παραπάνω διαπίστωση, μπορεί να καταταχθεί στις χώρες αποστολής μεταναστών για μεγάλο χρονικό διάστημα και μέχρι να αλλάξουν οι συνθήκες και να επέλθει η ανάπτυξη ώστε να μπορούν αυτές οι ομάδες να επιστρέψουν. Εκτός όμως από τους έλληνες μετανάστες που επέστρεφαν στη χώρα τους εισέρεαν και αλλοδαποί πληθυσμοί.

Προς αυτήν την κατεύθυνση σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι εσωτερικές εξελίξεις, αλλά και η διεθνής συγκυρία. Πιο συγκεκριμένα, η πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων από το 1988 και μετά, και η ταυτόχρονη ανάπτυξη της χώρας μας, είχε ως συνέπεια, μεγάλος αριθμός ανθρώπων να επιλέγουν την Ελλάδα, αλλά και την Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία, ως χώρες προορισμού (Χατζηπροκοπίου, 2006). Αυτό το κύμα εισροής μεταναστών είχε ως αποτέλεσμα να επέλθουν κοινωνικές αλλαγές οι οποίες με την σειρά προκάλεσαν και μεταβολές στις ακολουθούμενες πολιτικές της μετανάστευσης (Μουσούρου, 2003).

Το τέλος της δεκαετίας του 1980 σηματοδοτεί την χρονική στιγμή που η Ελλάδα αρχίζει να γίνεται πόλος έλξης μεταναστών, οι οποίοι αναζητούν και βρίσκουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης από αυτές της χώρας από την οποία κατάγονται (Ψημμένος, 1995). Ένας από τους λόγους που κατέστησαν εκείνη την εποχή την χώρα μας ελκυστική, ήταν το γεγονός πως υπήρχε μεγάλη διαφορά ανάμεσα στους μισθούς των χωρών προέλευσης με τη δική μας. Από εκείνη τη δεκαετία και έπειτα οι μισθοί της Ελλάδας ήταν κατά πολύ μεγαλύτεροι από τους μισθούς της χώρας καταγωγής των μεταναστών. Αυτό

το γεγονός οδήγησε στο να προσελκύσει η χώρα μας εργατικό δυναμικό, το οποίο προσέφερε στις εγχώριες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους. Σύμφωνα με την Μπεκατώρου (2010), εκτός από τους υψηλούς μισθούς συνετέλεσαν σε αυτή την εισροή και άλλοι λόγοι, όπως για παράδειγμα, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, το γεγονός ότι αποτελούσε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πως αναφορικά με την ακολουθούμενη πολιτική της, απέναντι στους αλλοδαπούς, χαρακτηριζόταν νομικά χαλαρή δίνοντας τους έτσι περιθώρια ευελιξίας. Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα πλέον, είχε αρχίσει να θεωρείται ως η κύρια πύλη εισόδου μεταναστών στην Ευρώπη.

Παρά την οικονομική δυσπραγία που επικρατεί στην χώρα, η Ελλάδα συνέχιζε να αποτελεί πόλο έλξης μεταναστών – σε μικρότερο αριθμό, βέβαια -. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία από την Frontex, την χρονιά του 2010 οι 9 στους 10 μετανάστες που κατέληξαν στην Ευρώπη εισήλθαν μέσω της Ελλάδας. Σύμφωνα με τον Γεωργαράκη (2008), η κατάσταση αυτή έχει διαμορφωθεί από έναν συνδυασμό παραγόντων, οι οποίοι εξαρτώνται από το πόσο φρουρούμενα είναι τα σύνορα της χώρας (τόσο τα χερσαία όσο και τα θαλάσσια), από το αν υπάρχει ή όχι ένας ικανοποιητικά μεγάλος αγροτικός τομέας, επιχειρήσεις (μικρού μεγέθους) αλλά και παραοικονομία στην οποία να υπάρχει η δυνατότητα να απορροφηθούν και να απασχοληθούν τουλάχιστον για ένα χρονικό διάστημα οι μετανάστες.

Ο Gottschlich (2010) υποστήριξε πως η υπάρχουσα κατάσταση δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο κυρίως στα σύνορα με την Τουρκία, και πιο συγκεκριμένα στον ποταμό Έβρο, καθώς καθημερινά την χρονιά του 2010 εισέρχονταν περίπου 300 με 350 μετανάστες παράνομα στην χώρα. Από την άλλη πλευρά, η αρνητική στάση της Τουρκίας να δεχθεί πίσω τους παράνομους μετανάστες, παρά τις όποιες συμφωνίες είχαν συναφθεί, αποδίδεται στον φόβο που κατέκλυσε την χώρα για τη μαζική απέλαση μεταναστών από όλη την Ευρώπη στην Τουρκία (Μπεκατώρου, 2010).

Οι απαρχές του 2015 «βρήκαν» την Ελλάδα να δέχεται σχεδόν ένα εκατομμύριο ανθρώπους, που είχαν περάσει από τις ακτές της Τουρκίας σε κάποιο από τα ελληνικά νησιά, προσπαθώντας με αυτήν τη διέλευση να φτάσουν σε μια από τις πλούσιες χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Η

συγκεκριμένη περίπτωση είναι η μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση πληθυσμού που συνέβη στην πιο πρόσφατη παγκόσμια ιστορία, και μια από τις πιο σοβαρές και σημαντικές ανθρωπιστικές κρίσεις που έχει αντιμετωπίσει η Ευρώπη, μεταπολεμικά.

4. Η «Αραβική Άνοιξη»

Πολλοί ειδικοί συγκρίνουν την Αραβική Άνοιξη με τις λαϊκές επαναστάσεις που συγκλόνισαν τα κομμουνιστικά κράτη στα τέλη της δεκαετίας του '80 και του '90 στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Μετά από περισσότερες από πέντε δεκαετίες ανεξαρτησίας από την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία, οι αυταρχικοί κυβερνήτες έχουν αποτύχει να ανταποκριθούν στις νόμιμες προσδοκίες του αραβικού λαού. Αυτές περιελάμβαναν την πολιτική ελευθερία, την οικονομική ευημερία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ξεκινώντας με την επανάσταση Jasmine στην Τυνησία, το κύμα σάρωσε την περιοχή και απείλησε τη σταθερότητα αυτής της πλούσιας σε κοιτάσματα πετρελαίου περιοχής με επιπτώσεις αισθητές σε διεθνές επίπεδο.

Από το 2012 μέχρι και σήμερα, ο αραβικός κόσμος αποτελεί σκηνή ενός επικού παροξυσμού. Το μεγαλύτερο κύμα ενδυνάμωσης που έχει συμβεί σε παγκόσμιο επίπεδο τα τελευταία είκοσι χρόνια. Από τον Ατλαντικό έως τον Ειρηνικό, οι νέοι μετακινούνται έπειτα από δεκαετίες απογοήτευσης από τους κυβερνώντες, απορρίπτοντας με αυτόν τον τρόπο τη βίαιη προσέγγιση για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής τους. Έχουν προσπαθήσει να ταρακουνήσουν το κατεστημένο, που έχει διατηρήσει την άθλια αυτή κατάσταση, όχι μόνο επειδή οι πρόγονοί τους εκδιώχθηκαν και έζησαν βάνουσα υπό τον ζυγό της αποικιοκρατίας, αλλά επειδή επίσης έχει επιδεινωθεί η οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή τους.

Το γεγονός που πυροδότησε την ήδη τεταμένη κατάσταση ήταν σίγουρα το περιστατικό που συνδέεται με έναν πωλητή του δρόμου στην πόλη Sidi Bouzid στην Τυνησία. Η αυτοπυρπόληση του νεαρού πωλητή *Μουχάμαντ Μπουαζίζι* στις 17 Δεκεμβρίου του 2010, ήταν η έναρξη αυτού που αναφέρεται ως «Αραβική Άνοιξη». Συνειρμικά, μπορεί κανείς να αντιληφθεί άμεσα πως η μεταφορική χρήση της λέξης «άνοιξη», δηλαδή της άνθησης, μετουσιώνεται

ουσιαστικά στην πολιτική και κοινωνική μεταβολή, μεταμορφώνεται σε άνθηση και «άνοιξη» της δημοκρατίας, ερχόμενη με αυτόν τον τρόπο σε μια ευθεία αντιδιαστολή με τον αυταρχικό «χειμώνα» που επικρατούσε.

Η επιτυχία των διαδηλώσεων οδήγησε σε ένα κύμα αναταραχών, το οποίο εξαπλώθηκε στην Αλγερία, την Ιορδανία, την Αίγυπτο, την Υεμένη και, στη συνέχεια και σε άλλες χώρες της περιοχής. Τα αίτια ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, αλλά ως επί το πλείστον προέρχονται από εσωτερικά θέματα, όπως είναι για παράδειγμα η έλλειψη δημοκρατίας, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ευρεία ύπαρξη διαφθοράς, η οικονομική ύφεση, η ανεργία, η ακραία φτώχεια, η αύξηση των τιμών των τροφίμων, καθώς και μια σειρά από δημογραφικούς παράγοντες, όπως ένα μεγάλο ποσοστό των μορφωμένων και δυσαρεστημένων νέων και τα κεντρικά συστήματα που περιθωριοποιούν τα τμήματα του πληθυσμού έξω από τις πρωτεύουσες. Σε ορισμένες χώρες, οι διαμαρτυρίες είχαν ως στόχο τη μετατόπιση του καθεστώτος, ενώ σε άλλες οι διαδηλώσεις απαιτούσαν τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, ενώ αφήναν τα κύρια θεμέλια του κράτους αδιαμφισβήτητα.

Κατά συνέπεια, η άρχουσα ελίτ ανταποκρίθηκε στους διαδηλωτές με διαφορετικό τρόπο. Συγκεκριμένα, είτε με την εισαγωγή μεταρρυθμίσεων είτε προσπαθώντας να εξαγοράσουν την κοινωνική ειρήνη στην καταπίεση είτε χρησιμοποιώντας ένοπλες μεθόδους για την καταστολή της βίας.

Από τον Αύγουστο του 2012, οι κυβερνήσεις έχουν ανατραπεί σε τέσσερις χώρες: την Τυνησία, την Αίγυπτο, τη Λιβύη, και την Υεμένη. Ο Πρόεδρος της Τυνησίας Ζίν Ελ Αμπιντίν Μπεν Άλι εγκατέλειψε τη χώρα τον Ιανουάριο του 2011 στον απόηχο των εξεγέρσεων. Στην Αίγυπτο, ο Πρόεδρος Χόσι Μουμπάρακ παραιτήθηκε τον Φεβρουάριο του 2011, μετά τις διαδηλώσεις στην πλατεία Ταχρίρ, λήγοντας έτσι τα 30 χρόνια της προεδρίας του. Ο ηγέτης της Λιβύης Μουαμάρ Καντάφι ανατράπηκε μετά τις μαζικές εγχώριες εξεγέρσεις και τη διεθνή στρατιωτική επέμβαση και σκοτώθηκε στις 20 Οκτωβρίου του 2011. Ο Πρόεδρος της Υεμένης Αλί Αμπντουλάχ Σάλεχ παραιτήθηκε και ο διάδοχός του Abdal-Rabah Mansour Al-Hadi τον αντικατέστησε επίσημα τον Φεβρουάριο του 2012.

Παρόλα αυτά, οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν για την αυτοδιάθεση του νότιου τμήματος και την ισότητα για την πλειοψηφία του πληθυσμού της Υεμένης.

Οι διαμαρτυρίες στη Συρία ζητώντας την αποπομπή του Προέδρου Bashar Al-Assad ξεκίνησαν τον Μάρτιο του 2011 και είχαν αναπτυχθεί ραγδαία σε μια πανεθνική εξέγερση. Οι διαδηλώσεις κατέληξαν στην πραγματικότητα σε έναν εμφύλιο πόλεμο - μεταξύ του Άσαντ και των δυνάμεων της αντιπολίτευσης.

Οι διαμαρτυρίες στο Μπαχρέιν είχαν ως κύριο στόχο τους, την επίτευξη μεγαλύτερης πολιτικής ελευθερίας και της ισότητας στους σίιτες και οι οποίες αρχικά συνθλίβονται με τη βοήθεια της στρατιωτικής επέμβασης του GCC (Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου) με επικεφαλής χώρα τη Σαουδική Αραβία. Η ίδια η Σαουδική Αραβία γνώρισε επίσης διαδηλώσεις που άρχισαν τον Ιανουάριο του 2011 και παρόμοιες διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν και σε άλλες χώρες του Κόλπου. Στην Ιορδανία συνεχιζόμενες διαμαρτυρίες έχουν ήδη οδηγήσει σε τρεις αλλαγές του υπουργικού συμβουλίου και έχουν αρχίσει να απευθύνονται στο μονάρχη, τον Βασιλιά Abdullah II και την οικογένειά του.

4.1. Αιτίες της Αραβικής Άνοιξης

Το κύμα των κοινωνικών διαμαρτυριών που σάρωσε τον αραβικό κόσμο κατά τη διάρκεια του 2011, η ανατροπή κάποιων μακροχρόνιων καθεστώτων και η σοβαρή αποσταθεροποίηση άλλων, ήταν η συνέπεια των δεκαετιών των καταπιεστικών και αυταρχικών πολιτικών συστημάτων, των αποτυχημένων οικονομικών πολιτικών, και των κοινωνικά αποξενωμένων και δυσαρεστημένων πληθυσμών, κυρίως τους νέους.

Έχοντας αποδυναμωθεί από σχεδόν τρεις δεκαετίες αποτυχημένων οικονομικών μοντέλων που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα (WB) επέβαλαν για λιτές και ασφυκτικές πολιτικές, η οικονομική κατάσταση στις αραβικές χώρες υπέστη ακόμη μεγαλύτερο πλήγμα λόγω της οικονομικής κρίσης του 2008.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1950, οι περισσότερες αραβικές χώρες είχαν αποκτήσει την ανεξαρτησία τους. Ωστόσο, τα οικονομικά μοντέλα που επιλέχθηκαν από τα διαδοχικά καθεστώτα ήταν αναποτελεσματικά στη δημιουργία βιώσιμων και ανταγωνιστικών οικονομιών. Ταυτόχρονα, ένας ισχυρός δημόσιος τομέας που διαχειρίζεται τα εισοδήματα των οικονομικών - που βασίζεται κυρίως στην παραγωγή και εξαγωγή υδρογονανθράκων - έχει εξασφαλίσει μεγάλο ισοζύγιο εμπορικών πλεονασμάτων, (Abed, 2011) την οιονεί απουσία ένας ανεξάρτητου, σε παγκόσμιο επίπεδο συνδεδεμένου και υψηλών επιδόσεων ιδιωτικού τομέα, εγκαταλείποντας έτσι την περιοχή με άκαμπτες αγορές εργασίας και ένα στενό περιθώριο για την αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων (Malik and Bassem, 2011). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι μεγάλες αραβικές παγκόσμιες οικονομίες να ταλαντεύονται με τις διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου, ενώ οι οικονομίες μη υδρογονανθράκων είδαν τους λογαριασμούς ενέργειας να αυξάνονται δραματικά και αμφίβολα αναφορικά με την φερεγγυότητά τους (The Media Line Staff, 2011).

Σε αυτό το πλαίσιο, και για μεγάλο χρονικό διάστημα εξήρε ως καλός μαθητής του ΔΝΤ, η Τυνησία, μια κατάσταση μη-πετρελαίου, στην οποία οφειλόταν ο μακράς διάρκειας μέσος όρος της αύξησης 5% του ΑΕΠ. Λιγότερο κολακευτικό, ωστόσο, είναι ότι αυτή η μακροοικονομική σταθερότητα είχε προωθηθεί από τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Τον Αύγουστο του 2010, παρά τη σοβαρή οικονομική κρίση και το κοινωνικά τεταμένο περιβάλλον, η κυβέρνηση της Τυνησίας είχε την πρόθεση να συνεχίσει την οικονομική της πολιτική, πιστή στις συστάσεις του ΔΝΤ, που προέτρεψε τις χώρες να εκπληρώσουν τις οικονομικές και δημοσιονομικές ισορροπίες τους, ακόμη και παρά τις αναμενόμενες τάσεις της έλλειψης βασικών προϊόντων και τροφίμων παγκοσμίως και την εκτόξευση των τιμών των καυσίμων (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011).

Σε περιφερειακό επίπεδο, η κατάσταση των νοτιο-μεσογειακών οικονομιών, όπως απεικονίζεται από την ευρωπαϊκή προοπτική τον Φεβρουάριο του 2011, είχε επιδεινωθεί, λόγω του γεγονότος ότι δεν είχε μεταρρυθμιστεί το σύστημα

επιχορήγησης, θέτοντας σε εφαρμογή την βελτιωμένη στόχευση (European Commission, 2011).

Η πολιτική δυσαρέσκεια ήταν το κίνητρο για την εξέγερση. Σχεδόν έναν αιώνα μετά το πρώτο αραβικό συνέδριο στο Παρίσι (1913) όπου συναντήθηκαν για να απαιτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι αραβικές χώρες, σε όλη την Μασρέκ και το Μαγκρέμπ, εξακολουθούν να φιλοδοξούν να δημιουργήσουν ισχυρά και σταθερά εθνικά πολιτικά συστήματα που αντικατοπτρίζουν πραγματικά την ιστορία τους και φέρουν τις φιλοδοξίες τους. Ταξινομούνται είτε ως μοναρχίες ή δημοκρατίες, οι είκοσι δύο αραβικές χώρες εμφανίζουν πολύπλοκες και μοναδικές διαφορές που οφείλονται στη γένεση αυτών των οντοτήτων σε συνέχεια των Παγκοσμίων Πολέμων I και II, των κοινωνικών τους δομών, καθώς και των επιλογών που έγιναν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Πράγματι, τα κέντρα εξουσίας στις αραβικές χώρες παραδοσιακά κατέχονται από τις άρχουσες δυναστείες ή οικογένειες, τα στρατιωτικά, εθνικιστικά κοσμικά κόμματα ή την επιρροή των φυλών (Gross, 2011). Ως εκ τούτου, οι αραβικοί πληθυσμοί δεν έχουν γίνει ποτέ αντιληπτοί ως ένας κρίσιμος ρόλος στη διαδικασία της μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, εκτός όταν πρόκειται να συμφωνήσουν με όσα έχουν ήδη αποφασιστεί από μέσα από τα παλάτια και συνήθως γίνονται δεκτά από τους ξένους ενδιαφερόμενους. Τέτοια κοινοτοπία υποστηρίζει την ιδέα ότι η δημοκρατία απέτυχε στον αραβικό κόσμο, δεδομένου ότι η μέση θητεία ενός Άραβα ηγέτη είναι 22 χρόνια (The Economists, 1997).

Τέτοια προσκόλληση στην εξουσία, είτε για θρησκευτικούς ή κοσμικούς λόγους, εμπόδισε τις αραβικές κοινωνίες από την οικοδόμηση σύγχρονων κρατών όπου η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα θα μπορούσαν να εγγυηθούν μια ομαλή και μη-βίαιη μεταφορά ισχύος μεταξύ των πολιτικών φορέων.

Έτσι, ενώ πριν από δύο δεκαετίες η Ανατολική Ευρώπη διαχειρίζεται τη δική της πηγή, τα περισσότερα αραβικά καθεστώτα έχουν παραμείνει ανεπηρέαστα από τους ανέμους της αλλαγής. Ο παγκόσμιος πόλεμος κατά

της τρομοκρατίας (GWOT) βοήθησε να εδραιώσει την ιδέα ότι οι πολιτισμικά ανώτερες τάξεις της Δύσης εκπροσωπούνται από ισχυρά και αξιόπιστα στοιχεία ενεργητικού για το μέλλον (Gause, 2005), μια εξαπάτηση χτισμένη γύρω από την εξίσωση - είτε έχετε δικτάτορες και σχετική σταθερότητα, ή αλλιώς έχετε την Αλ Κάιντα και την παγκόσμια jihad (Gardner, 2011).

Ωστόσο, τα αραβικά καθεστώτα έχουν περάσει από διάφορες αλλαγές που έκαναν δυνατή την επανάσταση. Οι δύο πυλώνες της σταθερότητας στις αραβικές δικτατορίες - το συγκρότημα της στρατιωτικής ασφάλειας και ο κρατικός έλεγχος της οικονομίας - ήταν διάτρητα (Gause, 2011).

4.2. Οι Συνέπειες της Αραβικής Αφύπνισης

Καθώς τα γεγονότα εξακολουθούσαν να εκτυλίσσονται στις αραβικές χώρες, είτε στους δρόμους, είτε σε κάλπες, οι συνέπειες των μετακινήσεων του 2011 δεν μπορούσαν να αξιολογηθούν πλήρως εκείνη τη στιγμή. Ωστόσο, μερικές συμβουλές μπορούν να αντληθούν από αυτή τη διαδικασία της αφύπνισης τόσο από την πολιτική όσο και από τη διπλωματική σκοπιά.

Μέχρι τη στιγμή που ο Πρόεδρος της Αιγύπτου Χόσι Μουμπάρακ αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την εξουσία από τους διαδηλωτές της πλατείας Ταχρίρ, η νέα τοπική φυσική τάση επιβεβαιώθηκε και οι τοπικοί φορείς ήταν υποχρεωμένοι να προσαρμοστούν στα γεγονότα, λαμβάνοντας έτσι ένα από τα δύο είδη προσεγγίσεων: την αντιδραστική και την προληπτική.

Καθώς τα πλήθη άρχισαν τους εορτασμούς στην πλατεία Ταχρίρ, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε ορισμένες αραβικές πρωτεύουσες βιαστικά αντέδρασαν με βίαια μέτρα για τον περιορισμό της κρίσης σε μια κίνηση για να καταπνίξουν αυτά τα κοινωνικά κινήματα εν τη γενέσει τους. Η Υεμένη, η Συρία και το Μπαχρέιν ήταν μεταξύ των χωρών που επέλεξαν μια σκληρή γραμμή έναντι των απαιτήσεων των πολιτών τους και το καθένα αποτελεί μια μοναδική περίπτωση όσον αφορά την ανάπτυξη των κοινωνικών τους εξεγέρσεων.

Οι διαφορετικές εξελίξεις στηρίζονταν κυρίως στον κοινωνικό ιστό των κοινωνιών αυτών, την περιφερειακή δυναμική, και την ευρεία χρήση των φορητών όπλων.

Έτσι, ενώ στην πλατεία Περλ οι καταληψίες του Μπαχρέιν ήταν αρκετά εύκολα να αποστέλλονται από ισχυρά μέτρα σε οιονεί πλήρη συσκότιση των τοπικών και διεθνών μέσων ενημέρωσης, οι αξιώσεις από τις μάζες στους δρόμους της πρωτεύουσας της Υεμένης Σαναά έπεφταν στο κενό, από τον Πρόεδρο Ali Abdullah Saleh, μέχρι που μια επίθεση ήταν έτοιμη να πάρει τη ζωή του. Στη Συρία, το καθεστώς, υποστηρίζοντας τη συμμετοχή των ξένων, επιτέθηκε στους διαδηλωτές με στρατιωτικές δυνάμεις καθώς ο Πρόεδρος Μπασάρ Αλ-Άσαντ αρνήθηκε δίνοντας εντολές για πυρ. Αυτή η σκληρή γραμμή προσέγγισης επέμενε στη Συρία, ακόμη και υπό το φως της αυξανόμενης διεθνούς κατακραυγής και της πίεσης.

Η δεύτερη προσέγγιση προσπάθησε να προβλέψει τις απαιτήσεις των μαζών με την αντιμετώπιση των πηγών της απογοήτευσης μεταξύ του πληθυσμού. Έτσι, στις 18 Μαρτίου 2011, καθώς το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών έσφιγγε τον κλοιό γύρω από τον ηγέτη της Λιβύης συνταγματάρχη Καντάφι, ο βασιλιάς Αμπντάλα της Σαουδικής Αραβίας θέσπισε ένα πακέτο οικονομικών μέτρων για την πρόβλεψη των κοινωνικών αδικιών από τις Σαουδικές οικογένειες.

Λαμβάνοντας μια διαφορετική, αλλά όχι λιγότερο δυναμική προσέγγιση για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του μαροκινού πληθυσμού, ο βασιλιάς Μοχάμεντ VI επέλεξε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, ζητώντας την έγκριση ενός νέου συντάγματος για να πλαισιώσει το μέλλον σε πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η κίνηση αυτή επέτρεψε στη χώρα να αντιμετωπίσει τις διαδηλώσεις υπό την ηγεσία του, στις 20 Φεβρουαρίου ψηφίζοντας για ένα νέο σύνταγμα, τη διεξαγωγή πρόωρων κοινοβουλευτικών εκλογών και την ανανέωση της εμπιστοσύνης στην κοινωνική και δημοκρατική συνταγματική μοναρχία.

Η αντίδραση των αραβικών κυβερνήσεων στις αραβικές εξεγέρσεις φαίνεται να ανταποκρίνεται σε μια διπλή-τυπική προσέγγιση, η οποία είναι μια

αντανάκλαση των διαφορετικών γεωπολιτικών δυναμικών. Στην περίπτωση που ο Αραβικός Σύνδεσμος τάχθηκε με τους πληθυσμούς με τη στήριξη μιας ξένης στρατιωτικής δράσης κατά της Λιβύης και πίεσε για την περαιτέρω απομόνωση του καθεστώτος Άσαντ στη Συρία, μια ισχυρή υποστήριξη θα υπήρχε από τις χώρες του Κόλπου για τους ιδεολογικά «*πιο κοντά κυβερνήτες στο Μπαχρέιν και την Υεμένη*».

5. Η Διεθνής Αντίδραση στην «Αραβική Άνοιξη»

Οι αραβικές επαναστάσεις θεωρήθηκαν τόσο ως μια εξαιρετική μετάβαση προς τη δημοκρατία, καθώς και μια απρόσμενη αλλαγή καθεστώτος γεμάτη με ανεπιθύμητες αβεβαιότητες.

Η διστακτική στάση που επικρατούσε μετά τις πρώτες μέρες της επιδημίας της αναταραχής υπογραμμίζει την ανετοιμότητα των φορέων λήψης αποφάσεων σε όλο τον κόσμο να επιβεβαιώσουν το πείσμα που διέκρινε τους διαδηλωτές του δρόμου στο πρόσωπο του επί πολλά χρόνια δικτάτορα. Ωστόσο, καθώς οι εξεγέρσεις αυξήθηκαν και έγιναν περισσότερο οργανωμένες, ο σκεπτικισμός εξασθένησε και οι δηλώσεις από όλο τον κόσμο άρχισαν να χαιρετούν τους διαδηλωτές ως νόμιμες φωνές για τη δημοκρατία.

Στην πραγματικότητα, η αραβική εξέγερση αντιμετώπισε δύο εκ διαμέτρου αντίθετες συμπεριφορές από τη διεθνή κοινότητα. Αυτή η διάκριση των θέσεων συνοψίζεται από τις συζητήσεις κατά τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη Λιβύη και τη Συρία.

Πράγματι, τέτοιες διαφορές έχουν αναδείξει διαφορετικές προσεγγίσεις για την προώθηση των Ευρωπαϊκών και των αμερικανικών συμφερόντων σε σχέση με τους Ρώσους και τους Κινέζους. Ενώ οι πρώτοι έβλεπαν σε αυτές τις εξεγέρσεις μια ελπίδα για τον εκδημοκρατισμό της περιοχής, οι τελευταίοι έδειχναν μια απροθυμία σε μια αλλαγή του καθεστώτος που θα έθετε σε κίνδυνο την θέση που έχουν τόσο σκληρά κερδίσει στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής.

Μάλιστα, στην περίπτωση του πετρελαίου της Λιβύης το οποίο είναι ένα κρίσιμο διακύβευμα, οι μεγάλες επενδύσεις της Ρωσίας και της Κίνας υπογράμμιζαν την υποστήριξη της Μόσχας και του Πεκίνου για τον ηγέτη Καντάφι. Απαιτούσε μια προειδοποίηση από τον κ. Μουσταφά Abdel - Jalil, επικεφαλής του Εθνικού Συμβουλίου της Αντιπολίτευσης (CNT), που στόχευε στους δύο κατόχους βέτο των Ηνωμένων Εθνών, για να κατευθύνουν τη θέση τους προς την υποστήριξη της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων.

Όσον αφορά τη Συρία, τον τελευταίο πελάτη της Ρωσίας στον αραβικό κόσμο, είναι σαφές ότι το αδιέξοδο στο οποίο βρισκόταν το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε ως κίνητρο το γεωπολιτικό παιχνίδι της Μόσχας στην περιοχή, κυρίως στο Ιράν, τον άλλο πυλώνα για την περιφερειακή ημερήσια διάταξή της, το οποίο είναι επίσης κάτω από ισχυρή πίεση για το πυρηνικό του πρόγραμμα.

Κοιτάζοντας τις αραβικές εξεγέρσεις από μια άλλη σκοπιά, μερικοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι οι εκδηλώσεις αυτές έφεραν τη Ρωσία και την Κίνα να μοιράζονται τις ίδιες θέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Η Μόσχα και το Πεκίνο έχουν γίνει τυχαία σύμμαχοι, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Λιβύης και της Συρίας επειδή μοιράζονται μια μη παρεμβατική στρατηγική και, το πιο σημαντικό, ίσως, δεν είναι πρόθυμοι να απομακρυνθεί ο Πρόεδρος Άσαντ από την εξουσία. Η θέση αυτή ενισχύεται από τις πιθανές επιπτώσεις ενός εμφυλίου πολέμου στη Συρία, στο Λίβανο, το Ισραήλ και ολόκληρη την περιοχή η οποία είναι πλούσια σε πετρέλαιο.

Αντιθέτως, η ΕΕ και οι ΗΠΑ εξέδωσαν ευνοϊκή στάση σε σχέση με την αλλαγή του καθεστώτος που λαμβάνει χώρα, μιας και τέτοιου είδους αξιώσεις για αλλαγές έχουν τονιστεί επανειλημμένα.

Στην πραγματικότητα, εκτός από το πρώιμο γκριζάρισμα που συνοδεύει την εξέγερση στο Jasmín στην Τυνησία, η Ευρώπη, η οποία θεωρεί την περιοχή ως «πίσω αυλή» της, διορίζει στα μέσα του Ιουλίου του 2011 τον Πρέσβη Leon Gross ως Ειδικό Εκπρόσωπο της ΕΕ για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ο στόχος ήταν να συνοδεύσει τις αλλαγές του καθεστώτος που βρίσκονταν σε εξέλιξη με τις απαραίτητες εγγυήσεις για την

προστασία των ελευθεριών και των μειονοτήτων, και να διασφαλίζεται η σταθερότητα της νότιας όχθης της Μεσογείου. Ομοίως, η κυβέρνηση των ΗΠΑ διόρισε τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους τον κ. William B. Taylor ως ειδικό συντονιστή για τις Μεταβάσεις της Μέσης Ανατολής.

Καθώς οι πρώτες διαδικασίες μετάβασης έρχονταν να αποδώσουν καρπούς, η κυβέρνηση των ΗΠΑ προχώρησε ακόμη περισσότερο, εκφράζοντας την ετοιμότητά της, να συνεργαστεί με οποιοδήποτε άτομο (δηλ. Ισλαμιστές) εφόσον σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και τον νόμο.

Στην πραγματικότητα, ακόμα κι αν η ιδέα της ύπαρξης μιας ισλαμιστικά εμπνευσμένης κυβέρνησης κατά τη δεκαετία του GWOT ήταν από κάθε άποψη μια παρατραβηγμένη ιδιοτροπία, ένα τέτοιο σενάριο δεν ήταν εντελώς αδύνατο, τουλάχιστον σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Στις αρχές του 2008, ο Larry Diamond δήλωσε ότι το απλό γεγονός είναι ότι οι αραβικές χώρες δεν θα επιτύχουν δημοκρατία χωρίς την συμμετοχή ισλαμιστών, και ενδεχομένως κάποια περίοδο της ισλαμικής ηγεσίας στη διακυβέρνηση.

Ενώ η προσοχή εκφράστηκε από τις δυτικές πρωτεύουσες σχετικά με το αποτέλεσμα των δημοσκοπήσεων - με ισλαμιστές να αναλαμβάνουν την εκτελεστική και νομοθετική εξουσία στην αραβική περιοχή - η ικανοποίησή του για τη διαφάνεια των διαδικασιών και τη δέσμευση για τη θέληση των λαών ήταν ευρέως αποδεκτή.

6. Το Μεταναστευτικό Κύμα στην Ελλάδα λόγω της «Αραβικής Άνοιξης»

Στην ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, ο αρχαίος ιστορικός Θουκυδίδης ξοδεύει πολύ χρόνο περιγράφοντας τα πλοία: πόσα πλοία κάθε πλευρά είχε, πώς ήταν ο άνεμος την ημέρα της μάχης, πώς ήταν εφοδιασμένα τα πλοία. Η ναυτική δύναμη και ο έλεγχος των υδάτων συχνά αποτέλεσε τη διαφορά μεταξύ της νίκης και της ήττας. Οι αρχαίοι Έλληνες ενίσχυσαν το πολεμικό ναυτικό για να προστατεύσει τις πόλεις τους από τους πειρατές και να υπερασπιστούν τους εμπορικούς δρόμους της θάλασσας, και ταυτόχρονα,

ενδυνάμωσαν και τη ναυτική δύναμη, γιατί η γεωγραφία της Ελλάδας την καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτη.

Η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει καμία δύναμη εισβολής, αλλά η πρόκληση της γεωγραφίας παραμένει η ίδια. Ακόμη και με τον καλύτερο εξοπλισμό και τους πόρους - που ταμειακά έχουν αφαιρεθεί και η Ελλάδα δεν διαθέτει - θα ήταν ένα δύσκολο έργο για την Ελλάδα να υποκλέψει όλα τα σκάφη των προσφύγων που εισέρχονται στα νερά της και να διασφαλίσει ότι όλοι οι επιβάτες της παραμένουν, σε μια περίοδο εβδομάδων και μηνών, πλήρως προστατευμένοι, στεγάζονται και σιτίζονται.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα των περίπου 11 εκατομμυρίων ανθρώπων. Μέχρι στιγμής φέτος, περίπου 700.000 άνθρωποι πέρασαν από την Τουρκία στην Ελλάδα. Ενώ πολλοί έχουν ήδη μετακινηθεί προς βορρά μέσω της Μακεδονίας (Ελλάδα), της Π.Γ.Δ.Μ. και της Σερβίας σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως τη Γερμανία, η οποία με αυστηρότερους κανονισμούς και νέους συνοριακούς ελέγχους, έχει μειώσει αυτή τη ροή. Ορισμένες χώρες έχουν θέσει φράχτες, κάνοντας το ταξίδι στην Αυστρία και τη Γερμανία πιο περίπλοκο. Τα Σκόπια και άλλες χώρες προς τον βορρά αποφάσισαν πρόσφατα ότι θα δέχονται μόνο πρόσφυγες από χώρες που θεωρούνται ανασφαλείς, κυρίως τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ως αποτέλεσμα, οι άνθρωποι που προέρχονται από χώρες όπως το Ιράν και το Πακιστάν λανθάνουν στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα έχει απειληθεί, ανεπίσημα, με αναστολή της Σένγκεν για την αποτυχία της να διασφαλίσει τα σύνορά της. Επίσημως, στις 2 Δεκεμβρίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, προειδοποίησε μέσω του Επιτρόπου της, Δημήτρη Αβραμόπουλου, ότι η Ελλάδα πρέπει να βελτιώσει την κατάσταση ουσιαστικά τόσο σε χερσαία όσο και θαλάσσια σύνορα.

Για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης προσφυγικής κρίσης, η Ελλάδα χρειάζεται περισσότερη χρηματοδότηση. Πράγματι, τον Αύγουστο του 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση χορήγησε πάνω από 470 εκατομμύρια ευρώ σε επείγουσα βοήθεια προς την Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική

κυβέρνηση διστάζει να δεχτεί περισσότερη βοήθεια από τους Ευρωπαίους. Η Ελλάδα απέρριψε την ευρωπαϊκή προσφορά να στείλει η ΕΕ υπαλλήλους για να βοηθήσουν στα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ και παρέλειψε επίσης να υποβάλει αίτηση για πρόσθετη βοήθεια σύμφωνα με τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διστακτικότητα στην Ελλάδα μπορεί να εξηγηθεί εξετάζοντας τη γεωγραφία της, την κατάσταση της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κατάστασης στη Συρία. Οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης πιστεύουν λανθασμένα ότι η ροή των προσφύγων μπορεί να ελεγχθεί από την Ελλάδα.

Η Ελλάδα δεν μπορεί να ελέγξει πλήρως τα σύνορά της, χωρίς να ξεκινήσει ένα τεράστιο ναυτικό αποκλεισμό. Η Ελλάδα μπορεί, θεωρητικά, να στεγάσει τις χιλιάδες των προσφύγων που φθάνουν τα σύνορά της, αλλά η κυβέρνηση στην Αθήνα γνωρίζει ότι οι πρόσφυγες αυτοί δεν επιδιώκουν μια νέα ζωή σε ένα ελληνικό κράτος το οποίο μαστίζεται από την ανεργία και φαινομενικά δεν τελειώνει ποτέ με τα σχέδια λιτότητας. Οι πρόσφυγες αυτοί θα συνεχίσουν να προσπαθούν να κινηθούν βόρεια, και οι Έλληνες δεν επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν αναγκαστικά μέτρα για να τους σταματήσουν.

Η ελληνική κυβέρνηση δεν συνεργάζεται πλήρως με τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εν μέρει διότι ορισμένες από τις απαιτήσεις όσον αφορά την αστυνόμευση των συνόρων είναι μη ρεαλιστική, αλλά και επειδή μια μη συνεργασία θα μπορούσε να αναγκάσει τους Ευρωπαίους να προσχωρήσουν σε κάποια από τα αιτήματα της Ελλάδας και να μεταφέρουν περισσότερους πρόσφυγες. Όταν οι κυβερνήσεις σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση βλέπουν μια αυξανόμενη κρίση στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης ολοκληρωμένης καταγραφής των προσφύγων, είναι πιο πιθανό να κάνουν παραχωρήσεις στην Αθήνα. Ή τουλάχιστον αυτό είναι που η ελληνική πλευρά ελπίζει να επιτύχει.

Η Ελλάδα και η Μέση Ανατολή έχουν προσελκύσει τη δυσανάλογη προσοχή των παγκόσμιων μέσων ενημέρωσης και της δημόσιας γνώμης κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια για διαφορετικούς λόγους.

Η Ελλάδα διανύει την πιο σοβαρή οικονομική και κοινωνική κρίση της πρόσφατης ιστορίας της. Η έκβαση της ελληνικής κρίσης είναι ύψιστης σημασίας όχι μόνο για το μέλλον της χώρας, αλλά και για αυτό της Ευρωζώνης, ακόμη και από το σχέδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Μέση Ανατολή, αντίθετα, βιώνει μια εντυπωσιακή σειρά λαϊκών εξεγέρσεων και επαναστάσεων εναντίον των αυταρχικών καθεστώτων που είχαν μέχρι σήμερα και η οποία θεωρείται αδιαπέραστη από οποιαδήποτε εγχώρια πρόκληση.

Η ισχυρή διπλωματική και οικονομική συμμετοχή της Ελλάδας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και η δέσμευσή της να γίνει μέρος του σκληρού πυρήνα της Ευρωπαϊκής διαδικασίας ολοκλήρωσης συνέπεσε με τη σταδιακή εγκατάλειψη της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου εξαιτίας των στρατηγικών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Ενώ οι συνέπειες αυτής της εποπτείας είναι όλο και περισσότερο αισθητές στην περιοχή, τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια σαφής βελτίωση των σχέσεων με το Ισραήλ και η οποία έχει προσθέσει μια σημαντική διάσταση στην πολιτική της Ελλάδας αναφορικά με τη Μέση Ανατολή. Αρκετές δημόσιες δηλώσεις Ελλήνων και Ισραηλινών υψηλόβαθμων αξιωματούχων προανήγγειλαν μια νέα εποχή στενών πολιτικών, διπλωματικών και οικονομικών σχέσεων. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι σχέσεις Ελλάδας και Ισραήλ παρέμειναν σε ένα μάλλον επιφανειακό επίπεδο για δεκαετίες, και υπάρχει σαφής δυναμική για ανάπτυξη στο έδαφός τους.

Στη διάρκεια των τελευταίων ετών, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες έχουν φθάσει σε μεγάλους αριθμούς στην Ελλάδα. Η ενίσχυση των ελέγχων στα δυτικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Μεσογείου, η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και των βόρειων αφρικανικών κρατών όπως το Μαρόκο και η Λιβύη, καθώς και την έναρξη των επιχειρήσεων του Frontex στη δυτική Μεσόγειο είχε ως αποτέλεσμα την *«μετατόπιση των μεταναστευτικών οδών ... από το 2008 και μετά»*.

Για τους Σύριους πρόσφυγες, υπάρχουν δύο κύριες οδοί να έχουν πρόσβαση σε προστασία στις βιομηχανικές πολιτείες:

- ✓ ταξίδι (νόμιμα ή παράνομα) σε μια κατάσταση όπου ζητούν άσυλο, ή
- ✓ να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες για την επιλογή της επανεγκατάστασης από μια χώρα για να ζητήσουν για πρώτη φορά άσυλο.

Αυτές οι οδοί είναι συμπληρωματικές, και η κύρια διαφορά είναι η θέση του ατόμου κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης. Οι προσδιορισμοί των προσφύγων και των αποφάσεων της επανεγκατάστασης γίνονται όταν το άτομο βρίσκεται εκτός της χώρας προορισμού (UNHCR 2011, 3). Αντίθετα, ένα άτομο που ζητά άσυλο υποβάλλει αίτηση, ενώ είναι σωματικά παρόν ή σε λιμένα εισόδου στην επικράτεια στην οποία ζητά καταφύγιο.

Η προσωρινή προστασία, που παρέχει το δικαίωμα να εισέλθουν ή να παραμείνουν σε μια χώρα για περιορισμένο χρονικό διάστημα, λόγω του κινδύνου της σοβαρής βλάβης στη χώρα καταγωγής τους, είναι ένα άλλο δυνατό μέσο για την παροχή προστασίας. Συνήθως χορηγείται σε μεγάλες ομάδες ανθρώπων με βάση την έκτακτη κατάσταση και τις προσωρινές συνθήκες στη χώρα καταγωγής τους (Miller και Orchard, 2014). Η προσωρινή προστασία δεν έχει σκοπό να εκτοπίσει το άσυλο, αλλά να παρέχει ένα ενδιάμεσο, άμεσο μέτρο προστασίας, και τα άτομα στα οποία χορηγείται προσωρινή προστασία θα πρέπει να είναι σε θέση να υποβάλουν αίτηση και να έχει χορηγηθεί άσυλο, αν είναι επιλέξιμα (Kerwin, 2014).

Υπάρχει μεγάλη σύγχυση σχετικά με τη διαφορά μεταξύ ενός αιτούντος άσυλο και των προσφύγων και συχνά οι όροι χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Ο αιτών άσυλο είναι κάποιος που επιζητεί διεθνή προστασία αλλά του οποίου, η αίτηση, για το καθεστώς του πρόσφυγα δεν έχει ακόμη καθοριστεί. Σε αντίθεση, πρόσφυγας είναι κάποιος που έχει αναγνωριστεί σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων να είναι πρόσφυγας.

Σε γενικές γραμμές «λαθρομετανάστες» είναι άνθρωποι που εισέρχονται σε μια χώρα χωρίς να πληρούν τις νομικές απαιτήσεις για την είσοδο (χωρίς έγκυρη θεώρηση, για παράδειγμα). Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1948, ο

καθένας έχει το δικαίωμα να ζητήσει άσυλο και η Σύμβαση του 1951 για τους Πρόσφυγες απαγορεύει μέλη να επιβάλλουν κυρώσεις σε όσους εισέρχονται «παράνομα» που έρχονται απευθείας από το έδαφος όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους.

Οι αιτούντες άσυλο, ανεξάρτητα από τον τρόπο άφιξής τους, όπως και άλλοι που φθάνουν, για παράδειγμα στην Αυστραλία χωρίς έγκυρη θεώρηση, έχουν χαρακτηριστεί από την αυστραλιανή νομοθεσία ως «παράνομοι μη – πολίτες». Ωστόσο, ο όρος «παράνομος» δεν σημαίνει ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν διαπράξει ποινικό αδίκημα. Δεν υπάρχει αδίκημα σύμφωνα με την νομοθεσία που ποινικοποιεί την πράξη που φθάνουν στην χώρα ή την αναζήτηση ασύλου χωρίς έγκυρη βίζα.

Στην Ευρώπη, ο όρος «παράνομος» χρησιμοποιείται πιο κατάλληλα για να περιγράψει τη λήξη της θεώρησης βίζας ή εκείνους που εργάζονται κατά παράβαση των όρων έκδοσης βίζας. Ωστόσο, οι όροι «λαθρομετανάστες», «παράτυποι μετανάστες» και «μη νόμιμοι μετανάστες» χρησιμοποιούνται συνήθως εναλλακτικά στην Ευρώπη και μπορεί επίσης να αναφέρονται σε εκείνους που φθάνουν χωρίς άδεια.

Καθώς η Ευρώπη έχει πολύ πιο πορώδη και λιγότερο γεωγραφικά απομονωμένα σύνορα, είναι σχεδόν αδύνατο να παρακολουθεί τους ακριβείς αριθμούς, αλλά εκτιμάται ότι περίπου 500.000 «παράτυποι» μετανάστες συλλαμβάνονται κάθε χρόνο.

Στην ΕΕ, η προσωρινή προστασία γενικά αναφέρεται σε μια διαδικασία για την παροχή, «σε περίπτωση μαζικής εισροής ή επικείμενης μαζικής εισροής», άμεσης και προσωρινής προστασίας σε άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους, οι οποίοι αδυνατούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους (2015b Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Από το 2001, η ΕΕ είχε ένα περιφερειακό μηχανισμό προσωρινής προστασίας που ενεργοποιείται από την έκδοση της απόφασης από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μετά από σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) για τη θέσπιση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και δηλώνοντας τις ομάδες ατόμων για τους οποίους ισχύει η προστασία.

Το 2009, σύμφωνα με την Γενική Έκθεση της Frontex, «ο αριθμός των ανιχνεύσεων της παράνομης διέλευσης των συνόρων στην Ελλάδα αυξήθηκε από το 50% του συνόλου της ΕΕ στο 75% του συνόλου». Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών τα σύνορα Ελλάδας Τουρκίας έχουν γίνει το επίκεντρο της προσοχής της ΕΕ, και το επίκεντρο του αγώνα κατά της παράνομης μετανάστευσης.

Το 2010, η υπηρεσία διαχείρισης των συνόρων της ΕΕ Frontex ίδρυσε το πρώτο Επιχειρησιακό Γραφείο της στον Πειραιά, στην Ελλάδα. Μια προσωρινή κοινή επιχείρηση (JO) που ονομάστηκε «*Poseidon*» ξεκίνησε στα σύνορα Βουλγαρίας – Τουρκίας και Ελλάδας - Τουρκίας κατά την περίοδο 2008 - 2009 για την ενίσχυση της επιτήρησης των συνόρων και των συνοριακών ελέγχων, συμπεριλαμβανομένων και των «ελέγχων και των ανατροφοδοτήσεων της ενημέρωσης». Αντικαταστάθηκε το 2010 από την προσωρινή ανάπτυξη της πρώτης ομάδας ταχείας επέμβασης στα σύνορα (RABIT). Η επιχείρησης «*Poseidon*» ανανεώθηκε και είναι σε εξέλιξη από το 2011. Πρόκειται για συνοριοφύλακες από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις συνδεδεμένες χώρες Σένγκεν (δηλαδή την Ισλανδία και τη Νορβηγία).

Ο Frontex έχει επίσης συμβάλει στην ενίσχυση της ικανότητας επιστροφής στην Ελλάδα, μέσω του έργου της Αττικής που είχε αρχίσει από το 2009. Ο εντοπισμός και η σύλληψη των μεταναστών που προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη δεν ήταν χωρίς κριτική.

Πολλές οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν επικρίνει την αδιαφορία για τα ελάχιστα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης/σύλληψης των μεταναστών. Οι ακατάλληλες συνθήκες υποδοχής, η συστηματική κράτηση των παράτυπων μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο, ο αποκλεισμός από τη διαδικασία ασύλου και η επαναπροώθηση στις ακτές της Τουρκίας έχουν καταγγελλθεί σε αναφορές, μεταξύ άλλων, του Δικτύου Καταγραφής Ρατσιστικής Βίας στην Ελλάδα (η οποία περιλαμβάνει την Ελληνική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα δικαιώματα, ελληνικές ΜΚΟ και την ύπατη αρμοσσία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες UNHCR), του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της Διεθνούς Αμνηστίας και των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

Τον Μάρτιο του 2011, η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κατήγγειλε δημοσίως απάνθρωπες και ακατάλληλες συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα.

Την ίδια χρονιά, σε σημείο ενδιαφέροντος οι αποφάσεις αυτές που εκδόθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) καταδίκασαν την Ελλάδα για τη συστηματική κράτηση των μεταναστών, την έλλειψη πρόσβασης σε μια δίκαιη διαδικασία ασύλου, καθώς και για ακατάλληλες συνθήκες υποδοχής και κράτησης. Ως αποτέλεσμα, οι περισσότερες μετακομίσεις των μεταναστών στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της διαδικασίας του Δουβλίνου II έχουν ανασταλεί - αν και οι οργανώσεις ανέφεραν πρόσφατα ότι η Ιταλία συνεχίζει την απομάκρυνση των μεταναστών στην Ελλάδα ανεπίσημα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσφέρει τεχνική και χρηματοδοτική βοήθεια προς την Ελλάδα, εκτός από την υποστήριξη της διαχείρισης των συνόρων που παρέχεται μέσω του Frontex. Στοιχεία που παρέχονται στην έκθεση Strink δείχνουν ότι, την περίοδο 2011 - 2013, η Ελλάδα έλαβε χρηματοδότηση € 98.600.000 από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών, € 132.800.000 στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων, και € 19.950.000 στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων η οποία είχε ως στόχο την ενίσχυση της ικανότητας στην Ελλάδα για να ασχοληθεί με τον αριθμό των μεταναστών που φθάνουν: κατασκευή κέντρων υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο, τη δημιουργία «κέντρων διαλογής», τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας περί ασύλου και την πρόσληψη επιπλέον υπαλλήλων για τα τμήμα μετανάστευσης και ασύλου.

Συγκρίνοντας τους αριθμούς των προσφύγων και ασύλου σε όλα τα κράτη μπορεί να είναι προκλητικό, διότι τα κράτη έχουν διαφορετικούς νόμους, συστήματα και διαδικασίες για την εισδοχή των προσφύγων. Επίσης, οι διαθέσιμες πληροφορίες ποικίλλουν ανάλογα με το κράτος και δεν υπάρχει ασυνέπεια όσον αφορά τους ορισμούς και τους όρους. Υπάρχουν τρεις σημαντικοί περιορισμοί που σχετίζονται με την αξιολόγηση των προσφύγων της Συρίας σε όλη τη Γερμανία, τη Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Κατ' αρχάς, υπάρχει μια διαφορά στο πώς ο αριθμός των υποβληθεισών αιτήσεων ασύλου υπολογίζεται από τα κράτη. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις αιτήσεις ασύλου στη Γερμανία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρονται στον αριθμό των ατόμων που ζητούν άσυλο, ανεξάρτητα από το είδος της διαδικασίας κατά την οποία υποβλήθηκε η αίτηση (Eurostat, 2014b).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα στοιχεία σχετικά με τις αιτήσεις ασύλου αναλύονται κατά είδος: καταφατικά και αρνητικά. Καταφατικές αξιώσεις αναφέρονται σε αιτήσεις από άτομα που δεν βρίσκονται σε διαδικασία απομάκρυνσης και που έρχονται προς τα εμπρός για να ζητήσουν προστασία. Αμυντικές αξιώσεις, από την άλλη πλευρά, υποβάλλονται για πρώτη φορά ως άμυνα για την απομάκρυνση από άτομα που βρίσκονται σε διαδικασία απομάκρυνσης (Kerwin, 2012). Πληροφορίες σχετικά με τις καταφατικές αξιώσεις αναφέρονται από τις ΗΠΑ μέσω της Υπηρεσίας Ιθαγένειας και Μετανάστευσης (USCIS) και αναφέρονται στον αριθμό των υποθέσεων, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν πολλά άτομα από την ίδια οικογένεια. Σε αντίθεση, οι στατιστικές για αμυντικές εφαρμογές που αναφέρθηκαν από το Εκτελεστικό Γραφείο Μετανάστευσης (EOIR) μετράνε τον αριθμό των ατόμων.

Οι γειτονικές χώρες της Τουρκίας, του Λιβάνου, της Ιορδανίας, του Ιράκ και της Αιγύπτου έχουν παράσχει πολύτιμη προστασία στους Σύριους πρόσφυγες, δεδομένου ότι η σύγκρουση άρχισε το 2011. Έχουν επιτρέψει γενικά στους Σύριους πρόσβαση στην επικράτειά τους και έχουν αφιερώσει σημαντικούς οικονομικούς πόρους και κοινωνικές υπηρεσίες για να τους βοηθήσουν. Για παράδειγμα, η Τουρκία, από την αρχή του Δεκεμβρίου του 2014, είχε επενδύσει 4,5 δισεκατομμύρια δολάρια σε άμεση βοήθεια στους Σύριους πρόσφυγες στη χώρα τους (Guterres, 2014). Από τα μέσα του 2014, η Ιορδανία και ο Λίβανος είχαν δαπανήσει περισσότερα από 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια και 1,6 δισεκατομμύρια δολάρια, αντίστοιχα (UNDP, 2014, 11). Η κεντρική κυβέρνηση του Ιράκ και της περιφερειακής κυβέρνησης του Κουρδιστάν συνέβαλε επίσης στη συριακή απάντηση των προσφύγων με την παροχή βασικών ειδών πρώτης ανάγκης, βοήθεια σε μετρητά, και βασικές υπηρεσίες (όπως η ελεύθερη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη)

(UNHCR, 2015f). Η επιβάρυνση για αυτές τις χώρες είναι τεράστια και είχε αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές δαπάνες για τις κοινότητες υποδοχής.

Από τον Φεβρουάριο του 2011, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) έχει αναπτύξει 40 ομάδες υποστήριξης εμπειρογνομένων για το άσυλο στην Ελλάδα για την εκπαίδευση στελεχών του ασύλου, τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο και να διεκπεραιώσει το ανεκτέλεστο υπόλοιπο των εκκρεμών αιτημάτων ασύλου.

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2012, 1.800 συνοριοφύλακες είχαν αναπτυχθεί στην περιοχή του Έβρου στα σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας και 200 θέσεις του δημοσίου είχαν δεσμευθεί για τις τρεις νέες υπηρεσίες (ασύλου, πρώτης υποδοχής και αρχής προσφύγων) που επρόκειτο να ανοίξουν σταδιακά.

Το προτεινόμενο σχέδιο στην Ελλάδα περιείχε επίσης ειδικές διατάξεις όσον αφορά την υποδοχή και κράτηση, το οποίο ονομάζεται «*Εθνικό Σύστημα Διαχείρισης Μετανάστευσης*». Τον Απρίλιο του 2012, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε την οικοδόμηση 30 νέων κέντρων κράτησης. Σύμφωνα με τον Υπουργό της Προστασίας του Πολίτη, Μιχάλη Χρυσοχοΐδη, η ΕΕ διέθεσε € 250 εκατομμύρια για την κατασκευή 30 κέντρων το 2013 σε εγκαταλειμμένες στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Οι εκτιμήσεις ποικίλλουν, αλλά σύμφωνα με τον Υπουργό τον Μάρτιο του 2012, κάθε κέντρο θα έχει την ικανότητα να κρατήσει τουλάχιστον 1.000 άτομα (αύξηση της συνολικής χωρητικότητας κράτησης στην Ελλάδα με πάνω από 30.000), ενώ ο ρυθμός δίνει ένα χαμηλότερο ποσό των 10.000 συνολικής χωρητικότητας κράτησης μεταναστών.

Εν τω μεταξύ, η ελληνική κυβέρνηση ολοκλήρωσε, τον Δεκέμβριο του 2012, τον 12,5 χιλιόμετρα φράχτη κατά μήκος του ποταμού Έβρου στα σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας. Το κτίριο του φράχτη επικρίθηκε από την ΕΕ, η οποία αρνήθηκε να το χρηματοδοτήσει. Η Επίτροπος Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων Σεσίλια Μάλστρομ απέρριψε το σχέδιο ως «*άχρηστο*».

Από το τέλος Φεβρουαρίου το 2016, ακολουθώντας τους νέους περιορισμούς των Αφγανών πολιτών στη διαδρομή προς τα Βαλκάνια, μεγάλος αριθμός προσφύγων και αιτούντων άσυλο, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειών με

πολύ μικρά παιδιά, τα βρέφη και τα άτομα με αναπηρίες εγκαθίστανται στην Ειδομένη, στην ελληνική πλευρά των συνόρων με την ΠΓΔΜ. Ενώ υπήρχαν περίπου 7.000 άνθρωποι στα σύνορα, η ικανότητα του καταφυγίου στο μοναδικό υφιστάμενο άτυπο καταυλισμό διέλευσης στα σύνορα ήταν ένα μέγιστο των 2.500. Αργότερα, τον Μάρτιο του 2016, με το πλήρες κλείσιμο των συνόρων, η κατάσταση στα σύνορα εξελίχθηκε χειρότερα. Η Διεθνής Αμνηστία συνάντησε πολλούς πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο από τη Συρία που διαμένουν σε εντελώς απαράδεκτες συνθήκες.

Κατά τη διάρκεια αυτής της τελευταίας επίσκεψης στα σύνορα στις 7 - 9 Μαρτίου 2016, μεταξύ 11.000 και 13.000 άνθρωποι εκτιμάται ότι έχουν αποκλειστεί στην Ειδομένη σε άθλιες συνθήκες. Η ανθρωπιστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένων, στέγη, τροφή, εγκαταστάσεις υγιεινής και ιατρικής περίθαλψης, δόθηκαν αποκλειστικά από ανθρωπιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ και εθελοντικές ομάδες.

Κεφάλαιο 2°

1. Ο Τουρισμός στην Ελλάδα

Η Ελλάδα έχει μια μακρά παράδοση στον τομέα του τουρισμού και της φιλοξενίας, κυρίως λόγω της ιστορίας της και του αρχαίου πολιτισμού της. Οι ξένοι θεωρούνταν ιεροί στην αρχαία Ελλάδα. Ο Ξένιος Δίας, ο πατέρας των θεών, έγινε επίσης ο θεός της φιλοξενίας για την προστασία των αλλοδαπών και για να εμπνεύσει τους ντόπιους να φροντίζουν τους επισκέπτες τους. Μια γη πλούσια, με οικονομική, θρησκευτική και πνευματική δραστηριότητα για περισσότερο από τρεισήμισι χιλιάδες χρόνια, είναι γεωγραφικά εξαπλωμένη

στο αρχιπέλαγος με από 2500 νησιά, βρίσκεται στο νότιο-ανατολικό άκρο της Ευρώπης στο σταυροδρόμι της Αφρικής και της Ασίας και έχει τονώσει αναπόφευκτα την ταξιδιωτική δραστηριότητα από την αρχή της καταγεγραμμένης ιστορίας της (Briassoulis, 1993: 285; Skoulas, 1985:2; EIU, 1986:45).

Στην σύγχρονη εποχή, η επιστημονική τεκμηρίωση του τουρισμού στην Ελλάδα άρχισε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ σημαντική τουριστική ανάπτυξη ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν η έλλειψη δημοτικότητας των ισπανικών θέρετρων τόνωσε τη ζήτηση για εναλλακτικούς προορισμούς της Μεσογείου. Μια δραματική αύξηση των τουριστικών ροών προς την Ελλάδα τοποθετείται χρονικά στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και του 1980, καθώς διευκολύνθηκε από την αφθονία των φυσικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων, των υφιστάμενων αερολιμενικών υποδομών σε μεγάλα νησιά, και το χαμηλότερο κόστος ζωής σε σύγκριση με το μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης (EIU, 1990:49).

Τα ελληνικά θέρετρα έχουν διαφορετικό προϊόν και τα χαρακτηριστικά της αγοράς τα κατέστησαν ικανά να ικανοποιήσουν μια μεγάλη ποικιλία της τουριστικής ζήτησης (Buhalis, 1991; Ottaway, 1993; Boniface and Cooper, 1994:140; Wickers, 1993). Η τουριστική βιομηχανία αυξήθηκε γρήγορα, ειδικά σε νησιωτικούς προορισμούς και στις περιφέρειες με τα ιστορικά μνημεία, όπως αποδεικνύεται στη χωρική ανάλυση της κατανομής του τουρισμού (Leontidou, 1991; Papadopoulos, 1989:297-300). Η Ελλάδα είναι μία από τις πιο απομακρυσμένες, περιφερειακές και νησιωτικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2. Η Συμβολή του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία

Η ελληνική οικονομία έχει συχνά επικριθεί για την αποτυχία να αναπτύξει ισχυρούς βιομηχανικούς κλάδους και για τη δημιουργία κατάλληλων καναλιών διανομής για την εξαγωγή της γεωργίας. Ο τουρισμός έχει μια σημαντική συμβολή στο ισοζύγιο πληρωμών, ενώ είναι μία από τις λίγες δραστηριότητες που θα επιτρέψει στην Ελλάδα να επιτύχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μέσω της ανακατανομής του εργατικού δυναμικού της εντός της Ευρώπης

(Economist, 1993:5-6). Έτσι, είναι ζωτικής σημασίας κίνητρο της ελληνικής οικονομίας η μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών, για την ενίσχυση της απασχόλησης, την παραγωγή εισοδήματος και την περιφερειακή ανάπτυξη (Zacharatos, 1989:274; Truett & Truett, 1987:178).

Κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει την ακριβή συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία, κυρίως επειδή δεν υπάρχει επαρκής έρευνα σχετικά με τις δαπάνες, τις ροές των εσόδων και των εθνικών λογαριασμών. Ο τουρισμός είναι μια σημαντική εξαγωγή και συνεισφέρει τόσο στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) όσο και στο ισοζύγιο πληρωμών. Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) αναφέρει ότι η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ εκτιμάται σε έως και 7%. Οι εισπράξεις από τον τουρισμό το 1998 ήταν \$5.186 εκατομμύρια, καλύπτοντας το 29,3% του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών και 39.83% των εξαγωγών υπηρεσιών (www.gnto.gr, 12 Οκτωβρίου 2000). Ο Paulopoulos (1999) εκτιμά ότι το 1994 το ξένο νόμισμα που κέρδισε από τον εισερχόμενο τουρισμό ήταν \$ 9 δισ, παρέχοντας 18-20% στο Α.Ε.Π. Το εισόδημα που προκύπτει από τον τουρισμό είναι 2,5 φορές περισσότερο από το εισόδημα που δημιουργείται από τα βιομηχανικά προϊόντα και 1,8 φορές περισσότερο από ό, τι το σύνολο των εξαγωγών.

Ο τουρισμός επίσης όλο και περισσότερο αναγνωρίζεται ως ένα μέσο για την περιφερειακή πολιτική ανάπτυξης, ειδικά για τις κοινωνικοοικονομικά προβληματικές περιοχές (Konsolas and Zacharatos, 1993:57). Επιτελεί καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μη ευνοημένων περιφερειών και ιδιαίτερα των νησιωτικών, οι οποίες έχουν μικρή πιθανότητα να αναπτύξουν τοπική οικονομία και άλλες βιομηχανίες, χωρίς τουριστική ζήτηση.

Ο τουρισμός είναι μια εποχιακή δραστηριότητα συμπληρώνει συχνά άλλες οικονομικές δραστηριότητες, όπως η γεωργία και η εκπαίδευση, και ως εκ τούτου η παραοικονομία στον τουρισμό είναι ακόμη μεγαλύτερη από ό, τι σε άλλες βιομηχανίες. Η παραοικονομία περιλαμβάνει τόσο τις διεθνείς μεταφορές όσο και τα προϊόντα που προσφέρονται στο εσωτερικό της χώρας, καθώς και την παράνομη εξαγωγή του τουριστικού συναλλάγματος το οποίο επανεξάγεται χωρίς να υποβάλλεται σε επεξεργασία μέσω του ελληνικού οικονομικού συστήματος. Ως αποτέλεσμα, οι πραγματικές επιπτώσεις του

τουρισμού στην οικονομία είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστες (Zacharatos, 1988, 1989).

3. Τουρίστες, Μετανάστες και Πρόσφυγες

Το ίδιο το ταξίδι αποτελεί μια αμφισβητούμενη ιδέα, ειδικά από τους τουρίστες και τους πρόσφυγες οι οποίοι μπορούν να συμμετέχουν στις ίδιες δραστηριότητες και στους ίδιους χώρους αλλά να αλλάζει η οπτική τους. Μερικοί ανθρωπολόγοι, καθώς και πολιτιστικοί και φεμινιστικοί θεωρητικοί υποστήριξαν ότι η κατηγορία των ταξιδιών θα μπορούσε να καταρρεύσει εξαιτίας της διάκρισης μεταξύ εκούσιας και αναγκαστικής κινητικότητας (Euben 2003:21).

Σίγουρα, οι ταξιδιώτες υπό το πρίσμα του τουρισμού μπορούν να επιλέξουν τον κοινωνικό τους χώρο, ενώ οι μετανάστες συνήθως το κάνουν αυτό από ανάγκη. Ωστόσο, μερικοί μπορούν επίσης να εγκαταλείπουν τις χώρες τους λόγω συγκρούσεων ή διωγμών αλλά επιλέγουν μια συγκεκριμένη χώρα προορισμού, ανάλογα με το ποιες οικονομικές ευκαιρίες μπορεί να προσφέρει (Martin, 2014).

Ως «*πρόσφυγες*» μπορεί επομένως να οριστούν τα άτομα που (πρέπει να) φεύγουν από συγκρούσεις, πολιτική αστάθεια, ή διωγμούς (Martin, 2014), προκειμένου να φθάσουν σε έναν προορισμό που είναι πιθανό να προσφέρει μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Ο όρος «*πρόσφυγας*», «*υποχρεωτικός μετανάστης*», και, με δεδομένο το πλαίσιο της τρέχουσας κρίσης των προσφύγων στην Ευρώπη, ως «*άσυλο αιτούντων*», χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, καθώς γίνεται όλο και πιο δύσκολο να διαχωριστούν σε μια νομικά καθορισμένη κατηγορία (Turton, 2003).

Υπάρχει, ωστόσο, μια διαφορά μεταξύ του όρου «*πρόσφυγας*» (υποχρεωτικός μετανάστης/αιτών άσυλο), του τουρισμού και της μετανάστευσης. Σε αντίθεση με την πρώτη ομάδα, ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από μια «*προσωρινή, μικρότερης διάρκειας, κίνηση υποκινούμενη από την κατανάλωση*», ενώ η μετανάστευση αφορά

αποκλειστικά «μόνιμες, μακροπρόθεσμες κινήσεις που υποκινούνται από την αναζήτηση εργασίας» (Krakover και Karplus, 2002:104).

Οι πρόσφυγες στην Ευρώπη δεν μπορεί ακόμη να είναι μετανάστες καθώς κινούνται μέσα και σε όλη την ζώνη. Αντί αυτού είναι εν δυνάμει μετανάστες με μια ξεχωριστή σχέση με το κράτος, δεδομένου ότι επιδιώκουν μια μόνιμη χώρα προορισμού όπου το κράτος παίρνει έναν ισχυρό ρόλο ως προστάτης (Krakover και Karplus, 2002, στο Hall & Williams, 2002). Αυτός είναι ένας λόγος για τον οποίο οι αιτούντες άσυλο δεν καταλαμβάνουν συχνά έναν παράδοχο χώρο. Ζητούν προστασία μέσω της αναγκαστικής κινητικότητας (Mountz, 2011). Ως εκ τούτου, όπως και τουρίστες, έτσι και οι μετανάστες μπορεί να έρθουν σήμερα και μπορεί να πάνε κάπου αλλού αύριο (Takaki, 1989; Greenblad και Gagnon, 1983), - αν και με πιο σοβαρές συνέπειες, σε αντίθεση με τους τουρίστες - ενώ ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα χωρικά και όχι κοινωνικά.

4. Η Σύγχρονη Προσφυγική Κρίση στην Ευρώπη

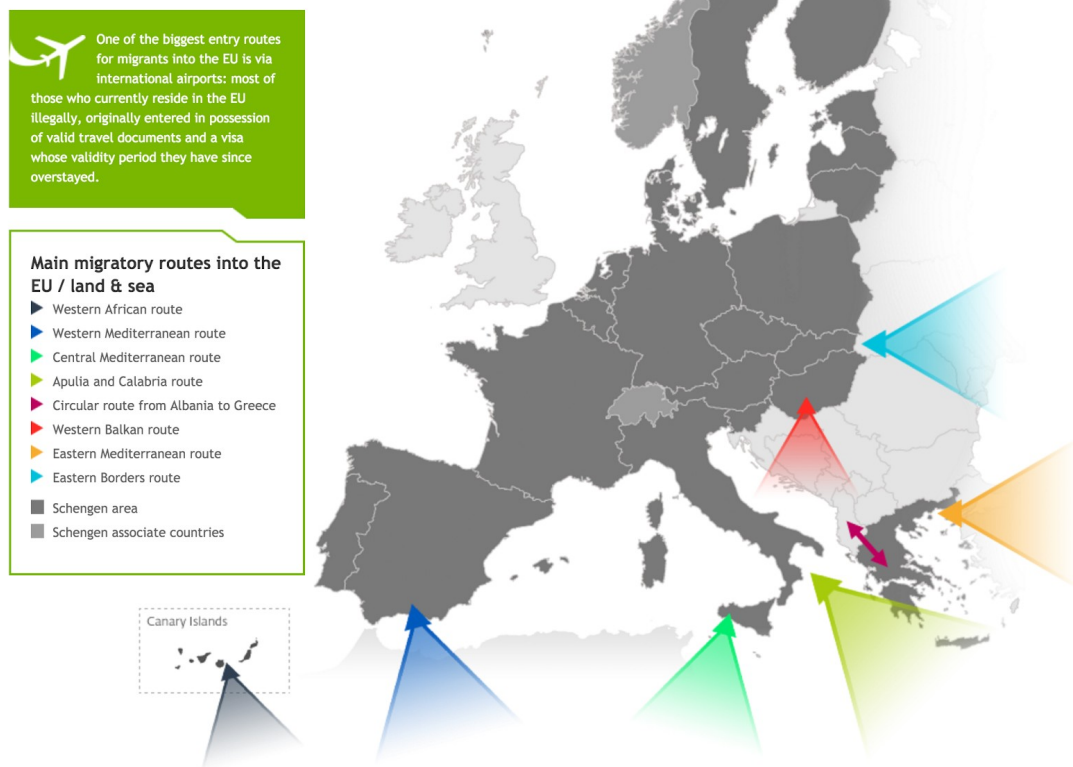
Η ελεύθερη ζώνη κίνησης τελεί πλέον υπό απειλή. Όλα ξεκίνησαν το 2014, καθώς τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ είχαν δεχθεί 626.000 αιτήσεις ασύλου, σε σύγκριση με 200.000 το 2006. Ένα χρόνο αργότερα, ο αριθμός αυτός ξεπέρασε κατά πολύ το ένα εκατομμύριο (Finch, 2015; Eurostat, 2015; Holmes and Castaneda, 2016) και οδήγησε, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην «μεγαλύτερη παγκόσμια ανθρωπιστική κρίση» (Echo, 2015) της ανθρωπότητας, η οποία, σύμφωνα με τα λόγια της Angela Merkel, καθορίζουν αυτή τη δεκαετία (Holmes and Castaneda, 2016).

5. Η Ανάπτυξη της Κινητικότητας των Προσφύγων προς και εντός της Ευρώπης

Σε γενικές γραμμές, η κινητικότητα των προσφύγων έχει μέχρι στιγμής παραμείνει η ίδια μέσα από επτά μεγάλες διαδρομές εισόδου από την Αφρική και την Ασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Frontex, 2016). Οι δύο μεγαλύτερες είναι η Ανατολική Μεσόγειος, μετρώντας 900.000 πρόσφυγες που διέσχισαν το Αιγαίο από την Τουρκία για τα Ελληνικά νησιά το 2015, και αυτή των

Δυτικών Βαλκανίων, κυρίως μέσω της περιοχής της Σερβίας (με τα ουγγρικά σύνορα), με περίπου 800.000 πρόσφυγες την ίδια χρονιά (BBC, 2016).

MIGRATORY ROUTES MAP

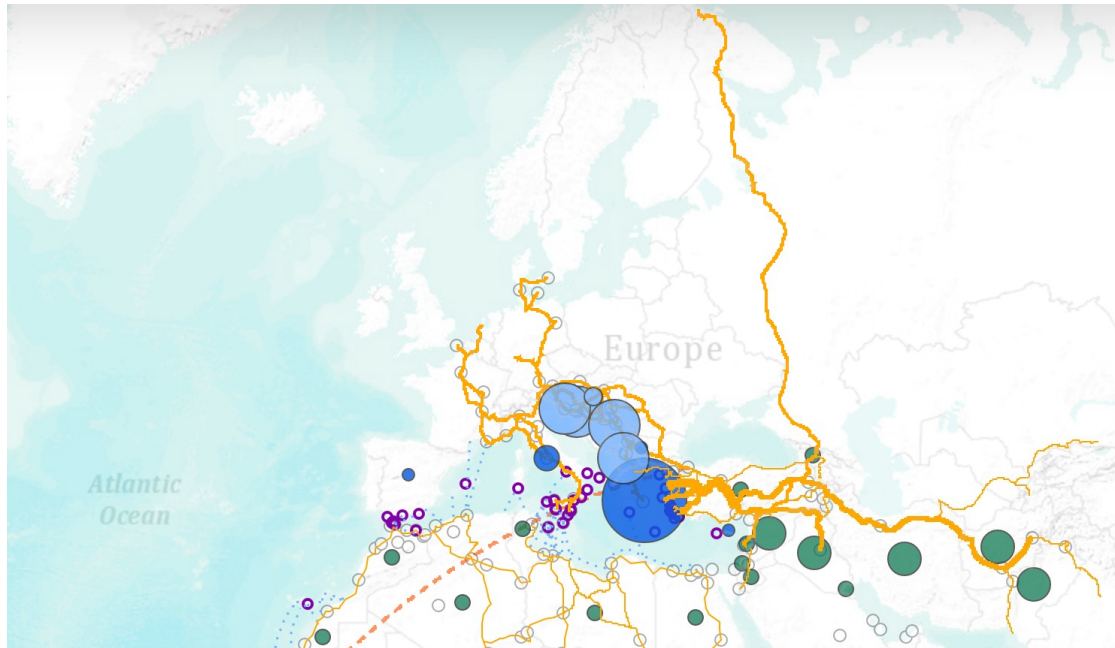

Source: Frontex data as of 26 January 2016. The figures reflect updates provided by Member States.

(Χάρτης της Διαδρομής των Μεταναστών) Πηγή: Frontex, 2016

Πάνω από το 50% των προσφύγων είναι από τη Συρία, ενώ οι υπόλοιποι προέρχονται από χώρες όπως το Κοσσυφοπέδιο, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Ιράκ και η Σομαλία.

Παρά την εντύπωση ότι οι πρόσφυγες απολαμβάνουν μια τεράστια κινητικότητα, μόλις φτάνουν στην Ευρώπη, η κινητικότητά τους αυτή φαίνεται να είναι όλο και πιο περιορισμένη, μέσω της προσωρινής απόφασης για να παρακαμφθεί η συμφωνία του Σένγκεν. Στο τέλος του καλοκαιριού του 2015, όταν η κρίση ήταν έτοιμη να γίνει ανεξέλεγκτη, η Γερμανία, η Αυστρία, και η Σλοβενία άρχισαν να επαναφέρουν τους συνοριακούς ελέγχους μετά την Τσεχική Δημοκρατία, την Πολωνία, την Σλοβακία και τη Ρουμανία που είχαν αντίθετα υποχρεωτικές μετεγκαταστάσεις.

(Χάρτης των Διαδρομών στην Ευρώπη) Πηγή: IOM, 2016

Εκτός από αυτό, πολλές χώρες έχουν επεκτείνει τους γεωγραφικούς τους ελέγχους στα σύνορά τους, ενώ ορισμένοι, όπως η ΠΓΔΜ, έχουν κλείσει τα σύνορά τους εξ ολοκλήρου για τις εθνικότητες, εκτός από τη Συρία και το Ιράκ. Χιλιάδες άνθρωποι τώρα βρίσκονται μπροστά από τα σύνορα στην Ελλάδα, και από τις δύο πλευρές. Στην Ουγγαρία, πάνω από 500 πρόσφυγες συνελήφθησαν μέσα σε μία μόνο εβδομάδα, λόγω της προσπάθειάς τους να διασχίσουν παράνομα τα σύνορα. Η Αυστρία, για παράδειγμα, επιτρέπει μόνο 80 αιτούντες άσυλο για να εισέλθουν στη χώρα ανά ημέρα. Drones και ελικόπτερα χρησιμοποιούνται για να επιβλέπουν τα σύνορα και να εμποδίσουν την κινητικότητα των προσφύγων, καθιστώντας την επιτήρηση άλλη μια σημαντική διάκριση μεταξύ των προσφύγων και της τουριστικής κίνησης (Kalnoky, 2016).

(Χάρτης των Κλειστών Συνόρων 2015) Πηγή: Almkhthar et al., 2015

Αν και δεν είναι ορατά στον χάρτη, ακόμη και χώρες όπως η Δανία, η Νορβηγία, η Ρωσία, η Φινλανδία και η Σουηδία έχουν λάβει μέτρα για να ενισχύσουν τη Βόρεια Ευρώπη κατά «εκτός ποσοτώσεων» ή «παράνομων» αιτούντων άσυλο, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο και η Πολωνία δεν επιθυμούν να λάβουν μέρος στη μετεγκατάσταση των αιτούντων άσυλο πλέον στο πλαίσιο της τρέχουσας κατάστασης (Hampshire, 2015; Smith-Spark, 2015).

(Χάρτης των Κλειστών Συνόρων 2016) Πηγή: Kalnoky, 2016)

Η ιστορία έχει δείξει ότι τα δραματικά γεγονότα, όπως είναι για παράδειγμα οι Παγκόσμιοι Πόλεμοι, ο Ψυχρός Πόλεμος, η Ρωσική Επανάσταση, η κατάρρευση των αυτοκρατοριών, όπως της Οθωμανικής και της Αυστροουγγρικής, φυσικές καταστροφές, όπως ο τυφώνας Κατρίνα, οι επιθέσεις στις 9/11, το καθεστώς του Απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική, ή η ευρωπαϊκή οικονομική κρίση, προκάλεσαν διάφορες προκλήσεις και ευκαιρίες για τον τουρισμό και την αναγκαστική μετανάστευση.

Στην πραγματικότητα, αυτά τα γεγονότα και οι συνέπειές τους, παρά τη διαφορετική φύση τους, έχουν κάτι κοινό: επηρέασαν το «πεδίο, την προέλευση και τον προορισμό των τουριστικών ροών, τα κίνητρα και τις μορφές του ταξιδιού, τη δομή της τουριστικής βιομηχανίας, και τη σχέση μεταξύ του τουρισμού και της καθημερινής ζωής» (Cohen & Cohen 2012), καθώς και τα προσφυγικά ρεύματα, τα κίνητρα και τις μορφές του ταξιδιού σε όλο τον κόσμο (Mandel, 1997; Nyers, 1999; Oltmer, 2002; Osterhammel, 2009; Sassen, 1996; Bade, 2000; Düvell, 2002).

Όπως ο τουρισμός, έτσι και η τρέχουσα κρίση των προσφύγων είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Παρά το γεγονός ότι τα τεράστια ποσά των προσφυγικών ρευμάτων προέρχονται από την Ασία και την Αφρική, επηρεάζουν κάθε ήπειρο, όχι μόνο στην Ευρώπη (Caryl, 2016). Ορισμένες χώρες είναι πιο ευνοημένες από ό, τι κάποιες άλλες, για παράδειγμα οι πλούσιες του κόσμου, όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς ή η Ιαπωνία, δεδομένου ότι είναι σε κάποιο βαθμό γεωγραφικά προστατευμένες από την «πλήρη ισχύ του προτύπου μετανάστευσης».

Παρ' όλα αυτά, οι ευρωπαϊκές χώρες, όπως είναι η Ελλάδα, η Γερμανία και η Σουηδία φέρουν το μεγαλύτερο βάρος και τις ευθύνες αυτή τη στιγμή, σε αντίθεση με τις χώρες και τις ηπείρους όπως η Αμερική και οι ΗΠΑ (Martinez, 2015), η Αυστραλία, καθώς και η Ωκεανία.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα εξοικειωμένη με την έννοια της μετανάστευσης, καθώς Έλληνες οικονομικοί μετανάστες έχουν μετακινηθεί σε χώρες όπως η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία και οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των ετών (Smith, 2015; Kottasova, 2015) σε αναζήτηση απασχόλησης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου. Αυτή η εξοικείωση με τη διακρατική έννοια της οικονομικής μετανάστευσης μπορεί να εξηγήσει την αίσθηση της συμπόνιας που παρατηρείται από τις κοινότητες υποδοχής έναντι των προσφύγων κατά τη διάρκεια της τρέχουσας εισροής.

Οι εν εξελίξει πόλεμοι στη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν, καθώς και οι συγκρούσεις σε πολλά Αφρικανικά έθνη, έχουν προκαλέσει ένα κύμα προσφύγων που αναζητούν την ασφάλεια σε ευρωπαϊκό έδαφος. Η εισροή είναι η μεγαλύτερη από το 1945, και η οποία λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια ενός χρονικού διαστήματος σημαντικής ύφεσης, ανεργίας και πολιτικής αστάθειας σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε διαφορές στο εσωτερικό των χωρών μελών της ΕΕ όσον αφορά την πολιτική των ανοικτών συνόρων και το καθήκον να προστατεύουν τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων (Financial Times, 2015).

Δεδομένης της γεωγραφικής εγγύτητας σε τρεις ηπείρους (Αφρική, Μέση Ανατολή και Ευρώπη) και της απέραντης θάλασσας των συνόρων της, η

Ελλάδα έχει αποτελεί τη διασταύρωση πολιτισμών από την αρχαιότητα. Σήμερα, η Ελλάδα είναι και πάλι το κύριο σημείο εισόδου για τους πρόσφυγες που εγκαταλείπουν τις χώρες τους. Υπάρχουν, βέβαια, και άλλες διαδρομές μέσω της Ιταλίας, καθώς και σε μικρότερο βαθμό μέσω της Ισπανίας (Badwin, 2002), με τους κύριους προορισμούς για τους πρόσφυγες και μετανάστες κατά τον τελευταίο αιώνα να είναι η Ευρώπη, οι Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ), η Αυστραλία και ο Καναδάς σε μικρότερο βαθμό (Edwards, 2015).

Ο τουρισμός επικεντρώνεται στις θεμελιώδεις αρχές της ανταλλαγής μεταξύ των λαών, και αποτελεί τόσο μια έκφραση όσο και μια πολιτιστική εμπειρία (Robinson, 2011). Ο τουρισμός αποτελεί κυρίως ένα κοινωνικό φαινόμενο. Αφορά κατά κύριο λόγο *«την δραστηριότητα του ταξιδιού σε ένα μέρος για ευχαρίστηση»*, αποτελεί *«μια πολιτιστική αλληλεπίδραση και αναπτύσσει τη σχέση μεταξύ του επισκέπτη και της χώρας υποδοχής»*. Ο τουρισμός αφορά επίσης τη γεωγραφική φαντασία, τις προσδοκίες, τις εμπειρίες και τις αλληλεπιδράσεις με γνωστούς ή άγνωστους πολιτισμούς (Larsen, 2007). Ως εκ τούτου, ο τουρισμός είναι βαθιά συνυφασμένος με τις έννοιες της φιλοξενίας, και αποτελεί τον πυρήνα της σχέσης *«του οικοδεσπότη και του επισκέπτη»* (Bell, 2009).

Μόνο κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα, η Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, και ο ευρωπαϊκός τουρισμός έχουν αντιμετωπίσει αρκετές προκλήσεις, και ίσως αυτές οι προκλήσεις δημιουργούν το σκηνικό της επιφυλακτικής συμπεριφοράς για τον προσφυγικό οικισμό. Η Ευρώπη έχει δει πολλαπλές οικονομικές κρίσεις, όπως (σχεδόν) την πτώχευση των κρατών-μελών, τις αλλαγές στη δημογραφία, τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης εν γένει, τις φυσικές καταστροφές, όπως ήταν η έκρηξη του ηφαιστείου Eyjafjallajökull στην Ισλανδία, τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο, τη Μαδρίτη και το Παρίσι, τις τρομοκρατικές επιθέσεις που κατευθύνονται προς τουριστικές εγκαταστάσεις, όπως ήταν για παράδειγμα αυτές, στην Τουρκία, την ουκρανική σύγκρουση και την επακόλουθη σύγκρουση με τη Ρωσία, την ραγδαία πτώση της τιμής του πετρελαίου, τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και την αυξανόμενη δημοτικότητα και τη δύναμη αριστερών και δεξιών πολιτικών κομμάτων, καθώς και τις μετακινήσεις.

Εκτός από τα προαναφερθέντα, η Ευρώπη αντιμετωπίζει τώρα και μια προσφυγική κρίση η οποία αυξάνει τη σύγκρουση ενδοευρωπαϊκά μεταξύ των κρατών – μελών (Heisbourg, 2015). Έτσι, το γεγονός αυτό δείχνει ότι η προσφυγική κρίση και οι τρέχουσες ωδίνες της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης έχουν δύο κοινά χαρακτηριστικά, δηλαδή την επιτυχή ολοκλήρωση η οποία είναι σε κίνδυνο καθώς εμποδίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία και την απουσία μιας συμφωνίας της ΕΕ για να βρεθεί μια «*συλλογική και βιώσιμη απάντηση*» (Hampshire, 2015) σε αυτή την κρίση. Ενώ η ίδια η υφήλιος χωρίζεται σε τομείς χαμηλών και υψηλών ευκαιριών που υπαγορεύουν τη ροή των μεταναστών, η Ευρώπη δεν θα πρέπει να θεωρείται ένας μονολιθικός προορισμός.

Η συμφωνία του Σένγκεν, η οποία υπογράφηκε το 1995 επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία και την αύξηση των πιθανοτήτων για κινητικότητα, όχι μόνο για τους τουρίστες ή τους επιχειρηματίες, αλλά και για τους αιτούντες άσυλο και τους μετανάστες, ειδικά όταν έχουν διασχίσει τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Παρά το γεγονός ότι οι μετακινήσεις είναι μια απαραίτητη διαδικασία για τους πρόσφυγες που ζητούν άσυλο στις βιομηχανικές περιοχές σαν την Ευρώπη (Ostran, 2015), αυτό το «*δικαίωμα στην κινητικότητα εντός της ΕΕ είναι πλέον σε κίνδυνο από μια οχύρωση της Ευρώπης, προκειμένου να ελέγξει την κινητικότητα των προσφύγων μεταξύ των κρατών. Αυτό είναι το αποτέλεσμα των αγώνων που δημιουργήθηκε με τον κανονισμό του Δουβλίνου, ο οποίος είναι μια πολιτική που ορίζει ότι μόνο μία αίτηση μπορεί να γίνει μέσα στην ίδια την χώρα*».

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2015, η Γερμανία, καθώς και η Σουηδία, η τελευταία από την άποψη του κατά κεφαλήν και η πρώτη από την άποψη του αριθμού, ήταν οι χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο προσφύγων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Holmes and Castaneda, 2016). Ωστόσο, αυτό ήταν ιδιαίτερα πιθανό λόγω του Σένγκεν και της αποτυχίας του κανονισμού του Δουβλίνου, καθώς και οι δύο έδωσαν το έναυσμα να κινούνται εντός της Ευρώπης, προκειμένου να φτάσουν στις βόρειες περιφέρειες, καθιστώντας αυτήν την κινητικότητα όχι απλά ως μια διαδικασία γεωγραφίας, αλλά και πολιτικής. Επομένως, η

κινητικότητα αυτή των προσφύγων, βασιζόμενοι στο παραπάνω πλαίσιο, μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή ταξιδιού ή «τουρισμός», αλλά, με ορισμένα όρια.

6. Η Μελέτη Περίπτωσης του Νησιού της Κω

Η Κως είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στην Ελλάδα (SETE, 2014) και το τρίτο μεγαλύτερο νησί του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων. Το έδαφός της αποτελείται από μια μεγάλη, μακριά, στενή και εύφορη πεδιάδα 290,27 τετραγωνικών χιλιομέτρων, μη συμπεριλαμβανομένων των ορεινών περιοχών στα βορειοδυτικά. Η πρωτεύουσα, η Κως, βρίσκεται στο βορειοανατολικό σημείο του νησιού. Η Κως αποτελεί τον προορισμό για τους πρωτογενείς επισκέπτες που φθάνουν από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία και τη Γαλλία. Η Κως είναι ένας διεθνής προορισμός που συνδέεται με την Ευρώπη μέσω του διεθνούς αεροδρομίου και του λιμανιού, με πάνω από 1.500.000 αφίξεις ετησίως. Κατά μήκος του λιμανιού είναι η μόνη οργανωμένη μαρίνα στα Δωδεκάνησα, αν και δεν μπορεί να ανταγωνιστεί με τη μαρίνα σε γειτονικές περιοχές όπως είναι το Bodrum, στην Τουρκία.

Ένα σύνολο 755 επιχειρήσεων του νησιού είναι συνδεδεμένες με τον τουρισμό και τον τομέα της φιλοξενίας, με τις υπηρεσίες και τη γεωργία. Η ανάπτυξη και η κατασκευή ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων αυξήθηκε σημαντικά με την πάροδο των τελευταίων δέκα ετών, και μέχρι σήμερα, προσφέρει περίπου 100.000 κλίνες. Η Κως έχει μεγάλη ποικιλία από επιλογές καταλυμάτων, ένα μεγάλο αριθμό δωματίων, που είναι πυκνά κατασκευασμένα από την άποψη της στέγασης, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων ξενοδοχειακών θέρετρων, των στούντιο και των διαμερισμάτων που κυμαίνονται στην κατηγορία και την τιμή.

Παρά τις επιτυχίες αυτές, το 2015 ήταν μια δύσκολη χρονιά για την Ελλάδα συνολικά, και στη συνέχεια για την Κω. Επλήγη από μια τεράστια πολιτική αναταραχή, όπως προαναφέρθηκε. Εκτός από την έλλειψη μετρητών, οι Έλληνες ιδιώτες και οι επιχειρήσεις ήταν επίσης αντιμέτωποι με σημαντικές αυξήσεις φόρων.

Ενώ πολιτικά γεγονότα εξελίσσονταν, η τουριστική βιομηχανία στο νησί της Κω είχε προετοιμαστεί για μια ευημερούσα εποχή, τον Ιούνιο του 2015. Ωστόσο, δεν ήταν προετοιμασμένοι για την άφιξη σκαφών από τη γειτονική Τουρκία που είχαν ως επιβάτες απελπισμένους πρόσφυγες του πολέμου της Συρίας. Οι ροές σιγά-σιγά άρχισαν τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 2015, αλλά μετατράπηκαν σε καθημερινό φαινόμενο, με τους πρόσφυγες να εισέρχονται στην Ελλάδα πολλές φορές την ημέρα από τον Απρίλιο μέχρι και τον Μάιο του 2015. Η μικρή κοινότητα της Κω κλήθηκε να υποστηρίξει εκατοντάδες πρόσφυγες, ενώ την ίδια προσπάθεια έπρεπε να διατηρήσει και ως χώρα προορισμού για τους τουρίστες - μια περίπλοκη πραγματικότητα

Ταυτόχρονα, η ελληνική κυβέρνηση είχε εμπλακεί και στις διαπραγματεύσεις με την Τρόικα, μια σιωπηλή παριστάμενη στα γεγονότα που εκτυλίσσονται στα σύνορά της στο Αιγαίο Πέλαγος. Ο ελληνικός πληθυσμός καταναλώθηκε από τα πολιτικά γεγονότα γύρω από το δημοψήφισμα και την επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων, και θεώρησαν (και ήλπιζαν) ότι η εισροή των προσφύγων θα είναι ένα προσωρινό πρόβλημα και ότι η κυβέρνηση θα το χειριστεί μετά την εκλογή.

Οι παραπάνω εικόνες απεικονίζουν το κέντρο της πόλης της Κω και ένα τμήμα της παραλίας, πριν και μετά την εισροή προσφύγων στα μέσα του 2015.

Οι αρχικές ροές των προσφύγων αντιμετωπίστηκαν με συμπάθεια, και τα ξενοδοχεία τους παρείχαν σεντόνια, κουβέρτες και τα καθημερινά γεύματα. Υπήρξε ανησυχία και σκεπτικισμός, αλλά οι ντόπιοι ασχολήθηκαν με την κατάσταση ήρεμα. Αυτό όμως άλλαξε άρδην στο τέλος του Μαΐου 2015, όταν η Mail on-line ανέφερε πως η Κως είναι μια «αηδιστική τρύπα κόλαση ... όπου οι τουρίστες δεν θα επανέλθουν αν είναι ένα στρατόπεδο προσφύγων το επόμενο έτος» (MailOnline, 2015). Αυτό το άρθρο, φαίνεται παρακάτω στην εικόνα και έχει γραφεί από την Hannah Roberts, απαξιώνοντας την τοπική κοινότητα και την τουριστική βιομηχανία στην Ελλάδα σε εθνικό επίπεδο, και θέτοντας τη τουριστική βιομηχανία της Κω σε πανικό.

(Mail Online headline, 27 May 2015)

Οι ιδιοκτήτες ξενοδοχείων που βρίσκονται στο κέντρο της πόλης της Κω, το κύριο σημείο εισόδου για τις λέμβους, επλήγησαν περισσότερο από την κάλυψη από τα ΜΜΕ, με κύριο μέλημά τους να αποφύγουν οποιοσδήποτε

ακυρώσεις λόγω της αρνητικής κάλυψης από τα ΜΜΕ. Σε απάντηση στο παραπάνω άρθρο, τα ξενοδοχεία της Κω χρησιμοποίησαν τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα κανάλια και τις ιστοσελίδες για να εκδώσουν διαβεβαιώσεις ότι τίποτα δεν θα παρεμβαίνει στις θερινές διακοπές τους, ενώ άλλοι επαγγελματίες του τουρισμού χρησιμοποίησαν μια "*business as usual*" προσέγγιση.

Καθώς η σεζόν προχωρούσε, τα θέματα δεν βελτιώθηκαν. Μέχρι τον Αύγουστο του 2015, το κέντρο του νησιού ακόμα δεν μοιάζει με την ειδυλλιακή πόλη με την οποία οι τουρίστες και οι ντόπιοι ήταν εξοικειωμένοι. Στο Κάστρο Νεραντζιάς, το κεντρικό λιμάνι και την πλατεία Ελευθερίας, εκατοντάδες σκηνές στήθηκαν για να φιλοξενήσουν τους πρόσφυγες και τις οικογένειές τους. Μερικοί είχαν χρήματα για να πληρώσουν για διαμονή σε ξενοδοχείο σε κοντινή απόσταση, ενώ άλλοι έκαναν αυτοσχέδια καταφύγια (Malm, 2015). Με συνολική χωρητικότητα 120 ατόμων, κατά την κορύφωση της κρίσης, ο ένα ξενοδοχείο του νησιού στέγαζε σχεδόν 800 άτομα σε ακατάλληλες συνθήκες με έλλειψη νερού και ηλεκτρικού ρεύματος. Αυτό που κάποτε ήταν μια ειδυλλιακή πόλη και κατακλυζόταν από τουρίστες που απολαμβάνουν τα αξιοθέατα, ήταν τώρα μια αστική κατοικία για τους πρόσφυγες.

Μερικοί άνθρωποι αναγκάστηκαν να κάνουν μπάνιο και να πλένουν τα ρούχα τους στο νερά του λιμανιού, και να τα κρεμούν από τους φοίνικες ώστε να τα στεγνώσει ο ήλιος.

Η εμπιστοσύνη μεταξύ των κατοίκων, της ελληνικής κυβέρνησης και των προσφύγων ήταν πλήρως απύσασα. Οι κάτοικοι ανέφεραν την ανεπάρκεια της κυβέρνησης και το άγχος τους για την αντιμετώπιση της κρίσης, άλλοι συζήτησαν το φόβο για «*την επόμενη μέρα*» - δηλαδή τι θα συμβεί όταν οι πρόσφυγες δεν θα έχουν πλέον χρήματα για να αγοράσουν τρόφιμα: «*θα μπαίνουν στα σπίτια μας για να κλέψουν, θα απειλούν τη ζωή μας, ή θα στέλνουν μακριά τους τουρίστες, οι οποίοι φέρνουν τα χρήματα στο νησί μας;*».

Ένα άλλο θέαμα που ήταν κοινό ήταν ότι οι τουρίστες απολαμβάνουν τις διακοπές τους, ως συνήθως, ενώ ταυτόχρονα εκτυλίσσονταν σκηνές ανθρώπινου πόνου ακριβώς δίπλα τους.

Εν τω μεταξύ, η οικονομική κατάσταση γινόταν όλο και πιο δύσκολο μέρα με τη μέρα για τα ξενοδοχεία στο κέντρο της Κω, με ακυρώσεις για τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο 2015. Η ελληνική κυβέρνηση ήταν απύσχα στην υποβοήθηση των τοπικών κοινοτήτων να ασχοληθεί με την πρωτοφανή εισροή προσφύγων, τις ακυρώσεις των τουριστών, τους ελέγχους στα σύνορα, και σε όλες τις άλλες απόψεις. Υπό το φως της κατάστασης, δημοσιογράφοι και ειδησεογραφικά πρακτορεία από την Ευρώπη έφτασαν στην Κω, και περαιτέρω αρνητικά άρθρα εμφανίστηκαν στον διεθνή Τύπο – και όλα αυτά, σε συνδυασμό με την αδυναμία των αρχών και από τις δύο πλευρές του Αιγαίου να ασχοληθούν με το ζήτημα - προκάλεσε μεγάλες απώλειες για τον τουριστικό κλάδο και στην Ελλάδα αλλά και στην Τουρκία.

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στο κέντρο της πόλης της Κω αναγκάστηκαν να κλείσουν από τα μέσα Σεπτεμβρίου λόγω ακυρώσεων, οι οποίες είχαν δευτερογενείς επιπτώσεις στη συνολική οικονομία, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και αυξήσεις στην Ελλάδα του ήδη υψηλού ποσοστού ανεργίας. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τη ζημιά στο νησί της Κω ως μια κοινότητα τουριστικής υποδοχής, θα πρέπει να έχουν πείσει την ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κατάστασης σε ένα πιο οργανωμένο και αποτελεσματικό τρόπο.

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2015, ήταν προφανές ότι υπήρχαν συστηματικές καθυστερήσεις εξ ονόματος της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το θέμα. Οι τοπικές αρχές είχαν αρχίσει να αδυνατούν να ασχοληθούν με την κατάσταση αποτελεσματικά χωρίς την υποστήριξη της εθνικής κυβέρνησης, και το (νέο) κύριο μέλημα έγινε η επικείμενη τουριστική περίοδος του 2016.

Μετά τη συμφωνία της ελληνικής κυβέρνησης με τους ομολόγους της ΕΕ τον Οκτώβριο του 2015, να ανοίξουν κέντρα υποδοχής για 30.000 πρόσφυγες από το τέλος του 2015, (Sekularac, 2015) η Κως επιλέχθηκε ως σημείο για τους εισερχόμενους πρόσφυγες. Άλλες τοποθεσίες που επιλέχθηκαν ήταν της Λέσβου, της Χίου, της Σάμου και της Λέρου.

Παρά την πρόοδο αυτή, οι Ευρωπαίοι ομόλογοι έπρεπε να αναγκάσουν την ελληνική κυβέρνηση για να προχωρήσουν τα πράγματα, απειλώντας να

αποβάλουν την Ελλάδα από τη ζώνη του Σένγκεν για τα ανοιχτά σύνορα (Info Visa Schengen, 2016). Επιπλέον, η επιλεγμένη τοποθεσία στην Κω δεν ήταν ένα ακίνητο που ανήκει στο δήμο της Κω. Το οικόπεδο Lanztari στο Λινοπότι είναι συνιδιοκτησία της Ελληνικής Εκκλησίας και δύο ιδιωτών (Keep Talking Greece, 2016). Επίσης, υπήρχε και μια σειρά από ντόπιους οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν για τη δημιουργία του Hot Spot στο νησί της Κω, επικαλούμενοι τον φόβο της «νόσου και των βιασμών», υποκινώντας με αυτόν τον τρόπο τον ρατσισμό απέναντι στους ξένους. Οι διαδηλώσεις αυτές προέβαλαν με ακόμη πιο αρνητικό τρόπο το νησί, καθώς επεσήμαναν τους ντόπιους ως «οριακά ρατσιστές».

Το θέμα περιπλέκει περαιτέρω, όταν η δημιουργία του Hot Spot έγινε σε μια οικιστική και τουριστική περιοχή οδηγώντας σε πιθανά προβλήματα για τις τοπικές επιχειρήσεις. Μικρότερα νησιά ακριβώς έξω από τις ακτές της Κω χωρίς ενεργή τουριστική αγορά (Ψέριμος και Κάλυμνος), είχαν ζητήσει να φιλοξενήσουν τα κέντρα επεξεργασίας των προσφύγων, αλλά απορρίφθηκαν. Οι τοπικές αρχές ανακοίνωσαν επίσημες προτάσεις στο ελληνικό Υπουργείο Μετανάστευσης, διότι, *«θεώρησαν ότι θα επωφεληθούν από το προσωπικό που απαιτείται για τα κέντρα επεξεργασίας και τις ΜΚΟ που θα έρθουν για να τους βοηθήσουν, όπως συνέβη στη Λέσβο. Αυτά τα μικρότερα νησιά, ως εκ τούτου, θα επωφεληθούν επίσης από κάθε μορφής υποδομή που θα δημιουργηθεί στο νησί»*.

Αυτή η επιλογή θα στήριζε την τουριστική βιομηχανία της Κω, ωστόσο, αυτό δεν αποτέλεσε την λύση που τελικά επέλεξε το Υπουργείο. Αντί αυτού, οι ροές των προσφύγων συνέχισαν να φτάνουν στην Κω και σε άλλα νησιά, και η κατάσταση έγινε σύντομα εκτός ελέγχου. Το προφίλ της Ελλάδα είχε και πάλι αμαυρωθεί στο διεθνή Τύπο, και υπήρχαν περισσότερες ανησυχίες σχετικά με τις κρατήσεις για την επερχόμενη τουριστική περίοδο του 2016.

Στις 31 Μαρτίου 2016, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Τουρισμού Γιώργος Τζιάλλας ανακοίνωσε ότι τα ποσοστά προ-κράτησης ήταν ανεπαρκή σε τέσσερα ελληνικά νησιά (Κως, Λέσβος, Σάμος και Χίος). Από τα τέσσερα, η Κως έχει την πιο σημαντική τουριστική αγορά και χτυπήθηκε περισσότερο (Fourlía, 2016; CNN Ελλάδα, 2016). Η Λέσβος, η Χίος και η Σάμος, σύμφωνα

με τη γερμανική FVW ταξιδιωτική ιστοσελίδα στον κόσμο, δεν είναι σημαντικές τουριστικές αγορές (FVW, 2016).

Συνολικά, τα ποσοστά προ-κράτησης στο νησί της Κω έχουν μειωθεί κατά 20% με 25% από το 2015. Ο αριθμός των τουριστών από τη Γερμανία είχε αυξηθεί για την Ελλάδα ως σύνολο, αλλά οι αριθμοί ήταν απαισιόδοξοι για την Κω. Τα ξενοδοχεία έχουν επηρεαστεί κατά μήκος των συνόρων, όπως και αρκετοί tour operators. Το μόνο αλώβητο ταξιδιωτικό πρακτορείο είναι ο Thomas Cook, με το νησί της Κω ακόμα μέσα στους τέσσερις κορυφαίους προορισμούς στο ρόστερ του.

Αναφορικά με τα έσοδα από τον τουρισμό στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας αξίζει να αναφερθεί, πως τον Αύγουστο του 2016 εμφάνισαν πτώση κατά 9,2% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2015. Αυτή η πτώση είχε ως αποτέλεσμα οι συνολικές απώλειες να ξεπεράσουν τα 750 εκατ. ευρώ.

Οι ελληνικοί τουριστικοί φορείς της χώρας είχαν προειδοποιήσει πως επέρχεται πτώση στα έσοδα από τον τουρισμό μιας και ο «*φθηνός τουρισμός*» που ήρθε στην Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες ήταν αποτέλεσμα τόσο των προβλημάτων που είχε η Τουρκία από τις διαδοχικές τρομοκρατικές επιθέσεις και την απόπειρα πραξικοπήματος όσο και της προσφυγικής κρίσης και των γεωπολιτικών εξελίξεων στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή (Κουσούνης, 2016).

Κεφάλαιο 3^ο: Ενσωμάτωση και Διαχείριση των Ροών

Η Ευρώπη διέρχεται μια περίοδο μετασχηματισμού. Η παγκόσμια κρίση κατέστειλε χρόνια οικονομικής και κοινωνικής προόδου και υπογράμμισε τις διαρθρωτικές αδυναμίες στην οικονομία της Ευρώπης. Η αειφόρος ανάπτυξη έχει γίνει η μεγαλύτερη πρόκληση για τις κοινωνίες κατά τα τελευταία χρόνια και αποτελεί έναν θεμελιώδη στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης αναφέρεται σε μια διαδικασία που περιλαμβάνει αλλαγές, πρόοδο και ανάπτυξη και έχει ως στόχο να επιτύχει και να υποστηρίξει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές.

Κατά συνέπεια, η αειφόρος ανάπτυξη είναι λιγότερο μια επιδίωξη για μια σταθερή ισορροπία, αλλά μάλλον μια δυναμική έννοια που αναγνωρίζει ότι η αλλαγή είναι εγγενής στις ανθρώπινες κοινωνίες. Ο τουρισμός, ένας υπερσύγχρονος τομέας που αλλάζει γρήγορα, είναι μία από τις σημαντικότερες βιομηχανίες της οικονομίας της Ε.Ε., με σημαντική συμβολή στη συνολική δυναμική της διαδικασίας ολοκλήρωσης και των στρατηγικών στόχων της Ένωσης. Ομοίως, ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της εικόνας της Ευρώπης στον κόσμο. Η ένταση των εντός και μεταξύ των τουριστικών ροών διεγείρει την αμοιβαία κατανόηση και την προστασία των ευρωπαϊκών αξιών, δημιουργεί μια αίσθηση του ανήκειν σε έναν κοινό χώρο αξιών, συμβάλλει στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας και όλα αυτά οδηγούν στην προώθηση της ελκυστικότητας του ευρωπαϊκού προτύπου, το οποίο είναι το αποτέλεσμα ολόκληρων αιώνων πολιτιστικών ανταλλαγών, γλωσσικής πολυμορφίας και δημιουργικότητας.

Η αυξανόμενη προσοχή σε παγκόσμιο επίπεδο και ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη βιωσιμότητα γίνονται όλο και περισσότερο μια κατευθυντήρια αρχή και μια συγκεκριμένη προσέγγιση για την βιομηχανία του ευρωπαϊκού τουρισμού, διότι ο τουρισμός είναι μια προσανατολισμένη στον άνθρωπο βιομηχανία που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το φυσικό και κοινωνικό δυναμικό, δύο βασικούς πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα που σχετίζεται με την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, καθώς και με τις παραδόσεις και τους σύγχρονους πολιτισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η κληρονομιά, ο πολιτισμός και η φύση έχουν γίνει εναλλάξιμοι όροι και χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο ως μέσο για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Περαιτέρω, σε συνδυασμό με την πολιτιστική κληρονομιά, οι φυσικοί πόροι και το κλίμα έχουν εντοπιστεί μεταξύ των σημαντικών παραγόντων που καθορίζουν την ελκυστικότητα και την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας ως τουριστικό προορισμό. Προηγούμενη έρευνα επισημαίνει ότι η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά έχει αποκτήσει αυξανόμενη σημασία σε διάφορα επίπεδα της οικονομίας και ότι οι περιφέρειες μπορούν να γίνουν ανταγωνιστικές αξιοποιώντας την κληρονομιά τους (Bandarin, Hosagrahar & Albernaz, 2011; Boix, Lazzeretti, Capone, De Propriis & Sanchez, 2012; Cooke & Lazzeretti, 2008; Pereira Roders & Von Oers, 2011).

Ο πολιτισμός έχει μια σημαντική άμεση συνεισφορά στην οικονομία και την κοινωνία από την άποψη των παραγόμενων εσόδων και των ατόμων που απασχολούνται και έχει επίσης συμβολή και στην κοινωνική ευημερία και στην ανάπτυξη και τη διατήρηση του κοινωνικού κεφαλαίου. Η σχέση μεταξύ του πολιτισμού και της οικονομίας έχει υποστεί μια σημαντική στροφή, από την απλή διατήρηση του πολιτισμού για την οικονομική ενίσχυσή της, η οποία αποκαλύπτει τους συνδετικούς δεσμούς μεταξύ του πολιτισμού, της κοινωνίας και της οικονομικής ανάπτυξης (Power & Scott, 2004). Επιπλέον, η λανθασμένη ιδέα ότι η οικονομική ενδυνάμωση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα μπορούσε να εμποδίσει τη διασφάλιση της και αντίστροφα σταδιακά εξαφανίζεται (Zan et al., 2007).

Η σχέση μεταξύ του πολιτισμού και του τουρισμού είναι η πιο προφανής πλευρά της συμβολής του πολιτισμού στην τοπική ανάπτυξη. Επίσης, ένας αυξανόμενος αριθμός οικονομολόγων δέχονται τώρα ότι υπάρχει και μια τρίτη μορφή «κεφαλαίου» ή «οικονομικού αγαθού», το οποίο είναι ζωτικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία του οικονομικού συστήματος της παραγωγής, της κατανάλωσης και της παγκόσμιας ευημερίας. Αυτή η

ξεχωριστή κατηγορία συνίσταται στην προικοδότηση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος που είναι διαθέσιμοι σε μια οικονομία, η οποία αναφέρεται στην φυσική κληρονομιά (Daly and Parley, 2004). Υπάρχει μια ισχυρή συναίνεση στη βιβλιογραφία ότι τα ενσώματα-άυλα, κινητά, ακίνητα ή πνευματικά περιουσιακά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς συντελούν στη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και την καινοτομία επηρεάζοντας θετικά την αναγέννηση και την ανάπτυξη ενός προορισμού (Bailey et al., 2010).

Μέσω της ιδιαιτερότητάς της, η τουριστική βιομηχανία θεωρείται ότι συνδέεται με την πολιτιστική κληρονομιά μιας χώρας περισσότερο από άλλους κλάδους. Η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής τουριστικής βιομηχανίας είναι στενά διασυνδεδεμένη με τη βιωσιμότητά της, όπως η ποιότητα των τουριστικών προορισμών είναι έντονα επηρεασμένη από την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά τους. Η βιωσιμότητα αναγνωρίζεται ως ένα μεγάλο δυναμικό για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, του τουρισμού και της οικονομικής ανάπτυξης σε μια ισορροπημένη και εποικοδομητική σύνδεση, καθώς αναγνωρίζεται ότι η εσφαλμένη παραμέληση των σημαντικών οικονομικών και κοινωνικών διαστάσεων της κληρονομιάς σε πολλές περιπτώσεις έχει οδηγήσει στην μη αναστρέψιμη φθορά και την καταστροφή των περιουσιακών στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ωστόσο, ο δρόμος για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης του τουρισμού είναι πιο περίπλοκη από ό, τι με την πρώτη ματιά. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπληρωματικά με τα οικονομικά ελλείμματα, ο τουρισμός αντιμετωπίζει, από τη σκοπιά των στρατηγικών στόχων της αειφόρου ανάπτυξης, τη δύσκολη εναρμόνιση των τριών διαστάσεων της, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες περιοχές (Pascariu & Frunză, 2012). Από οικονομικής άποψης, η σχέση μεταξύ του τουρισμού και της οικονομικής ανάπτυξης μπορεί να πάρει τη μορφή μιας μονής κατεύθυνσης αιτιότητας η οποία εκδηλώνεται σε μία από τις δύο μορφές: η οικονομική ανάπτυξη οδηγείται από τον τουρισμό ή αντίστροφα, ή μια αμφίδρομη αιτιότητα, δηλαδή τα δύο φαινόμενα επηρεάζουν το ένα το άλλο (Caglayan et al, 2012; Dritsakis,

2004(b); Eeckels et al, 2012; Ekanayake & Long, 2012; Surugiu & Surugiu, 2013).

Σε γενικές γραμμές, οι μηχανισμοί που καθορίζουν τη θετική σχέση μεταξύ του διεθνούς τουρισμού και της οικονομικής ανάπτυξης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα είναι οι σημαντικές εισροές σε ξένο νόμισμα, η διέγερση των διασυνδέσεων της βιομηχανίας, τα κίνητρα για επενδύσεις σε δημόσια έργα υποδομής και τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην απασχόληση. Ωστόσο, φαίνεται ότι ο τουρισμός στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και έχει σημαντικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στις αναπτυσσόμενες οικονομίες / περιοχές και όχι στις αναπτυσσόμενες περιοχές όπου η εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο είναι υψηλή, συνεπώς, και με τους κινδύνους όσον αφορά τη βιωσιμότητα και τις προοπτικές βελτίωσης.

1. Οι Θετικές Προοπτικές της Προσφυγικής Κρίσης

Σε αντίθεση με τη δημόσια αντίληψη, οι πρόσφυγες δεν είναι γενικά από τους φτωχότερους των φτωχών στη χώρα καταγωγής τους και τείνουν να έχουν υψηλότερα επίπεδα δεξιοτήτων από ό, τι στον γενικό πληθυσμό στις χώρες προέλευσης. Υπάρχουν ωστόσο διαφορές μεταξύ των χωρών προέλευσης και προορισμού, όπως και σε όλα τα μεταναστευτικά κύματα.

Εξετάζοντας την κατανομή εκπαίδευση των ανθρώπων που διαμένουν στην ΕΕ, οι οποίοι ήρθαν στα πλαίσια της μετανάστευσης μεταξύ 1988 και 1993, ένας μεγάλος αριθμός των οποίων είναι από την πρώην Γιουγκοσλαβία, αποκαλύπτεται ότι κατά μέσο όρο το 15% έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (33% στη Σουηδία, σε σύγκριση με λιγότερο από 10% στην Αυστρία και τη Γερμανία).

Μεταξύ των πρόσφατων ροών που έφθασαν από τη Συρία, το ποσοστό των ατόμων με μεταδευτεροβάθμιο δίπλωμα φαίνεται να είναι πολύ υψηλότερο. Σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία της Σουηδίας, περισσότερο από το 40% των Σύριων στη χώρα το 2014 έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε σύγκριση με το 20% εκείνων που προέρχονται από το Αφγανιστάν και το 10% όσων έρχονται από την Ερυθραία.

Στην περίπτωση της Γερμανίας, δεν υπάρχει συστηματική καταγραφή του επιπέδου εκπαίδευσης και των προσόντων των αιτούντων άσυλο, αλλά τους ζητείται να εργαστούν εθελοντικά σε αντικείμενα σχετικά με την εκπαίδευσή τους και τις επαγγελματικές δεξιότητες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας υποβολής αίτησης. Κατά μέσο όρο για εκείνους που ήρθαν το 2014, το 15% των αιτούντων άσυλο είχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 16% είχε ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), το 35% κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 24% παρακολούθησαν το δημοτικό και το 11% δεν είχε παρακολουθήσει καθόλου σχολείο.

Πρόσφυγες από τη Συρία, ωστόσο, είχαν κατά μέσο όρο καλύτερη μόρφωση: 21% των συριακών αιτούντων άσυλο που ήρθαν στη Γερμανία από τις αρχές του 2013 και το Σεπτέμβριο του 2014, δήλωσαν ότι είχαν φοιτήσει σε πανεπιστήμιο, το 22% είχαν λάβει ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το 47% είχαν λάβει είτε κατώτερη δευτεροβάθμια ή πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Στην περίπτωση της Γαλλίας, με βάση τα στοιχεία της έρευνας (ELIPA), το 2010, το 14% του συνόλου των προσφύγων είχε φθάσει στο τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο και το 43% τουλάχιστον στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν ελαφρώς υψηλότερο για εκείνους που προέρχονται από την Ευρώπη (20%) και χαμηλότερο για εκείνους που προέρχονται από την υποσαχάρια Αφρική (10%).

Οι πρόσφυγες έχουν δεξιότητες (πολλοί από αυτούς έχουν πτυχία κολλεγίων), ακόμη και αν είναι σε λιγότερο υψηλό μορφωτικό επίπεδο από το γενικό πληθυσμό στις χώρες φιλοξενίας και στις περισσότερες περιπτώσεις επίσης λιγότερο από τους διακινούμενους εργαζομένους.

Βασιζόμενοι στα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αξίζει να ειπωθεί, πως παρά τις όποιες αρνητικές συνέπειες έχει η τρέχουσα ανθρωπιστική κρίση, είναι θετικό αν κάποιος δει την αισιόδοξη πλευρά. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκε πως η πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού μεταφέρεται από χώρα σε χώρα κάθε φορά που αυτός ο λαός αναγκάζεται να μετακινηθεί είτε μαζικά είτε

μεμονωμένα. Κάτι αντίστοιχο μπορεί να υποστηριχθεί πως συμβαίνει και την τρέχουσα χρονική στιγμή με τις ροές των προσφύγων να αυξάνονται.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αποτυπώθηκε η αρνητική εικόνα που προβλήθηκε από τα ξένα μέσα ενημέρωσης για την τωρινή κατάσταση των τόπων που υποδέχονται πρόσφυγες. Επίσης, αναφέρθηκε πως αρχικά οι ντόπιοι έδειξαν και στοργή και συμπόνοια για τους πρόσφυγες παραχωρώντας τους ακόμα και καταλύματα. Παρόλα αυτά, όμως, είναι φυσικό και απόλυτα λογικό, να υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος και κυρίως όσοι είναι ξενοφοβικοί και δεν μπορούν να ενσωματώσουν το ξένο στο εγχώριο. Παρατηρήσαμε, πως, μεγάλη μερίδα των προσφύγων είναι από τα ανώτερα εκπαιδευτικά στρώματα των χωρών από τις οποίες προέρχονται και δεν μπορούν να καταταχθούν σε κοινωνικές κατηγορίες χαμηλού επιπέδου.

Η χώρα μας πάντα αποτελούσε πρότυπο φιλοξενίας για τους ξένους, από τα αρχαία χρόνια ήδη. Έτσι και σε αυτή την περίπτωση έχει δημιουργήσει υποδομές, έχει προσλάβει προσωπικό και προσπαθεί για τη διασφάλιση ανθρώπινων συνθηκών διαμονής για τους πρόσφυγες. Μια οπτική, η οποία ίσως, να επιτελούσε σημαντικό ρόλο στην ενσωμάτωση των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία είναι η παροχή σε αυτούς ευκαιριών να εργαστούν αλλά και να μάθουν την γλώσσα μας και τον πολιτισμό μας.

Κάτι τέτοιο θα δώσει την ευκαιρία τόσο στους ντόπιους όσο και στους ξένους να ανταλλάξουν πολιτιστικές και πολιτισμικές εμπειρίες, να μάθει ο ένας λαός από τα βιώματα του άλλου και να εναρμονιστούν με την ελληνική πραγματικότητα. Τέλος, θα μπορέσει να ανατρέψει σε μεγάλο βαθμό και το αρνητικό κλίμα το οποίο έχει δημιουργηθεί από τη διεθνή κοινότητα προς την Ελλάδα για τον τρόπο υποδοχής και φιλοξενίας των προσφύγων.

Συμπεράσματα

Το φαινόμενο του τουρισμού γνώρισε μια θεαματική ανάπτυξη τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς μετακινείται από μια δραστηριότητα με περιορισμένη σημασία σε μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες στον κόσμο, όπως αποδεικνύεται από την αύξηση των διεθνών αφίξεων από την δεκαετία του '90. Παρά τη μείωση, ανάλογα με ορισμένους παράγοντες, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση, οι περιφερειακές συγκρούσεις, η πολιτική αστάθεια, ο τουρισμός συνέχισε την ανοδική του πορεία με την πάροδο του χρόνου, φθάνοντας το 2012 ένα δισεκατομμύριο των διεθνών τουριστικών αφίξεων των οποίων πάνω από το 51% ανήκει στην Ευρώπη, επομένως, διατήρησε την πρώτη θέση του τόσο ως πηγή όσο και ως προορισμός.

Μεταξύ των πιο σημαντικών παραγόντων που οδήγησαν στην επέκταση της τουριστικής δραστηριότητας είναι: η αύξηση των εισοδημάτων και ο πλούτος, η οικονομική ανάκαμψη των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών και των αναδυόμενων χωρών, η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός στις διαδρομές μεταφοράς, βελτιώνοντας παράλληλα την άνεση και τη μείωση του χρόνου του ταξιδιού, η αλλαγή του τρόπου ζωής και των αξιών από την άποψη της κατανάλωσης, η ποικιλία και η έκταση της τουριστικής ανάπτυξης: το λανσάρισμα νέων τουριστικών προϊόντων, η διαφοροποίηση των υπηρεσιών, οι διευκολύνσεις για την τιμή, το πακέτο προσαρμογής, η αυξημένη διάρκεια του ελεύθερου προβλεπόμενου χρόνου, η διαφάνεια και η παγκοσμιοποίηση, η μετανάστευση, το αυξανόμενο ενδιαφέρον των αναπτυγμένων χωρών για την πολιτιστική κληρονομιά των αναπτυσσόμενων χωρών, οι ειδικές εκδηλώσεις, η εκπαίδευση, οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, το marketing και η προώθηση των τουριστικών προορισμών, η αύξηση του ενδοπεριφερειακού και διαπεριφερειακού εμπορίου λόγω της τρέχουσας τάσης προς τις ιδιωτικοποιήσεις και την απορρύθμιση, η βελτίωση των τουριστικών υποδομών και ούτω καθεξής. Ο τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως ένας διεγέρτης του συνόλου του οικονομικού συστήματος. Ως σημαντικό στοιχείο του τριτογενή τομέα και ως μια βιομηχανία με τεράστιες

δυνατότητες, ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομία μιας χώρας, και είναι ένας παράγοντας που βασίζεται στην ανάπτυξη.

Η συριακή κρίση έχει ενταθεί κατά τους τελευταίους 20 μήνες, και οι ροές προσφύγων από τη Συρία αναμένεται να συνεχιστούν. Η έκβαση της σύγκρουσης είναι άγνωστη, και η πτώση του Άσαντ δεν ισούται απαραίτητα με την επιστροφή στην ασφάλεια και τη σταθερότητα. Σίγουρα, η σύγκρουση δεν θα υποχωρήσει εν μία νυκτί, και ανάλογα με το αποτέλεσμα, περαιτέρω βία και αστάθεια θα μπορούσαν να προκύψουν οδηγώντας σε μεγαλύτερα κύματα προσφύγων που εγκαταλείπουν τη χώρα, ενώ οποιαδήποτε ειρηνευτική συμφωνία θα πρέπει να εδραιωθεί πριν οι πρόσφυγες αρχίσουν να επιστρέφουν στα σπίτια τους.

Η υποδοχή και η ένταξη των προσφύγων παρουσιάζει μεγάλες προκλήσεις που δεν πρέπει να υποτιμηθούν. Είναι μια δύσκολη και δαπανηρή εργασία σε σύντομο χρονικό διάστημα. Στην Ευρώπη, πολλές χώρες έχουν προγράμματα εισαγωγής για τους πρόσφυγες. Οι σκανδιναβικές χώρες έχουν τη μεγαλύτερη εμπειρία με τέτοια προγράμματα, τα οποία συνήθως διαρκούν δύο με τρία χρόνια. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των προγραμμάτων γενικά σχετίζονται με τη γλωσσική κατάρτιση, αν και έχει ενισχυθεί πρόσφατα η εστίαση στην αγορά εργασίας, δεδομένου ότι η ένταξη στην αγορά εργασίας είναι ο πιο σημαντικός καθοριστικός παράγοντας για την οικονομική ανεξαρτησία των μεταναστών, και προϋπόθεση για μια θετική οικονομική επίπτωση της μετανάστευσης.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν ένα πρόγραμμα το οποίο φέρνει τους πρόσφυγες από το εξωτερικό για την επανεγκατάσταση. Οι πρόσφυγες εγκαθίστανται σε όλη τη χώρα, σε συνεργασία με τις οργανώσεις που λαμβάνουν ομοσπονδιακή χρηματοδότηση για την παροχή εργασίας. Η προσέγγιση είναι εμπροσθοβαρής με την προσδοκία ότι οι πρόσφυγες όπου είναι δυνατόν, θα εισέλθουν στην αγορά εργασίας, με ταχείς ρυθμούς. Περίπου ένας στους τέσσερις πρόσφυγες επιλέγει έξι μηνών εντατικό πρόγραμμα στήριξης αντί της υποστήριξης σε μετρητά. Από αυτά, τα τρία τέταρτα είναι αυτάρκεις από το τέλος αυτής της περιόδου.

Πολλοί πρόσφυγες μετακινούνται από τον πρώτο προορισμό την εγκατάστασή τους, προς άλλες κοινότητες ή ευκαιρίες απασχόλησης. Τα συνολικά ποσοστά απασχόλησής τους είναι συγκρίσιμα με τον εθνικό μέσο όρο ή υψηλότερα, αν και συχνά σε χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας.

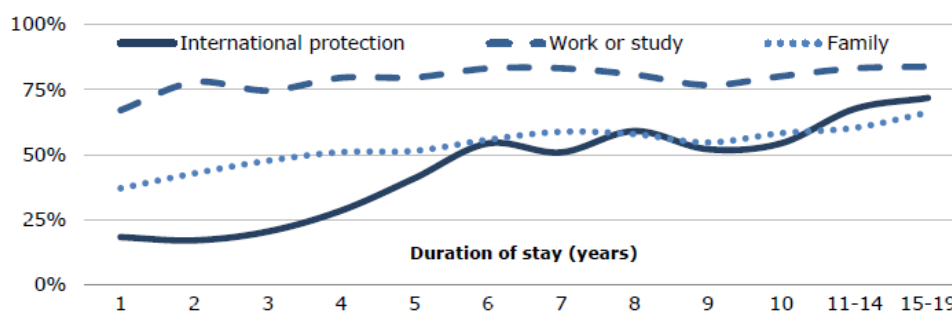
Ο Καναδάς, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, έχει μεγάλη εμπειρία στις λεγόμενες «*υπηρεσίες διακανονισμού*» για τους πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένης της γλωσσικής κατάρτισης, της αγοράς εργασίας και της κοινωνικής ένταξης. Η λέξη «*υπηρεσίες διακανονισμού*» σημαίνει ότι οι αποδέκτες αυτών των υπηρεσιών αναμένεται να παραμείνουν στον Καναδά και να γίνουν μέρος της καναδικής κοινωνίας.

Η Αυστραλία έχει μια παρόμοια πολιτική για την ένταξη των ανθρωπιστικών μεταναστών, οι οποίες γενικά χορηγούν τους πρόσφυγες και στον Καναδά. Είναι επικεντρωμένη γύρω από τα εντατικά προγράμματα στήριξης και εστιάζεται στην έγκαιρη πρακτική υποστήριξη κατά την άφιξη και κατά τη διάρκεια της αρχικής περιόδου διακανονισμού για να βοηθήσει τους μετανάστες να εγκατασταθούν στην Κοινότητα (Υπηρεσίες Ανθρωπιστικού Διακανονισμού), με έγκαιρη πρόσβαση στη γλωσσική κατάρτιση που προσφέρεται μέσα από ευέλικτες επιλογές μάθησης για να ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται ποικίλουν ανάλογα με τις περιστάσεις κάθε ατόμου μετανάστη και καλύπτουν πολλές πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ένταξης (δηλαδή στις αρχές πρακτική υποστήριξη, μαθήματα αγγλικών, υπηρεσίες μετάφρασης, επιχορηγήσεων βάση σχεδίων για την προώθηση της ένταξης των μεταναστών κλπ).

Πέρα από την άμεση ανθρωπιστική ανάγκη, η βασική πρόκληση είναι να διασφαλιστεί η ενσωμάτωση των πολλών προσφύγων και των παιδιών τους που θα παραμείνουν στις χώρες του ΟΟΣΑ. Τα στοιχεία από την ειδική ενότητα της έρευνας του Ευρωπαϊκού Εργατικού Δυναμικού του 2008 δείχνει ότι, κατά μέσο όρο στο παρελθόν χρειάστηκαν περίπου έξι χρόνια για ανθρωπιστικούς μετανάστες να φτάσουν το ίδιο επίπεδο απασχόλησης ως

οικογένεια μεταναστών και 15 χρόνια για να επιτευχθεί ποσοστό απασχόλησης 70%.

Source: Eurostat Labour force survey (2008) ad-hoc module on the labour market situation of migrants and their immediate descendants.

Η καθυστέρηση αυτή μπορεί να μειωθεί εάν εφαρμόζονται οι κατάλληλες πολιτικές ένταξης για την αξιολόγηση και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μεταναστών και βελτιωθεί η κάλυψη τους με τις ανάγκες των εργοδοτών. Σε αυτό το πλαίσιο, θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις ευρωπαϊκές χώρες να αντλήσουν διδάγματα από το παρελθόν, καθώς και από άλλες χώρες του ΟΟΣΑ.

Η ενσωμάτωση των μεταναστών και των παιδιών τους αποτέλεσε βασικό στοιχείο στο έργο του ΟΟΣΑ για τη διεθνή μετανάστευση για περισσότερο από μια δεκαετία. Μεταξύ άλλων συναφών εργασιών, έχει αποκτήσει πολύ μεγάλα συγκριτικά στοιχεία αποτελεσμάτων για την ένταξη των μεταναστών και των παιδιών τους, μέσω της από κοινού δημοσίευσης του ΕΚ του ΟΟΣΑ. Στο πλαίσιο της σημερινής κρίσης των προσφύγων, το έργο αυτό παρέχει πολλά σημαντικά μαθήματα (OECD, 2014a).

Κατ' αρχάς, η επιτυχής ολοκλήρωση απαιτεί ολοκληρωμένα, καλά προσαρμοσμένα μέτρα που λαμβάνουν υπόψη τις χώρες των προσφύγων προέλευσης, το μορφωτικό επίπεδο, και την οικογενειακή κατάσταση. Όπως οι ροές προσφύγων αυξάνονται και θα αναπτυχθούν πιο ποικιλόμορφα στις περισσότερες χώρες, τα μέσα πολιτικής ολοκλήρωσης θα πρέπει να προσαρμοστούν όλο και περισσότερο. Η επιτυχής ενσωμάτωση όχι μόνο βελτιώνει τα οικονομικά και δημοσιονομικά οφέλη, είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας για την κοινωνική συνοχή.

Δεύτερον, η ένταξη των προσφύγων θα πρέπει να θεωρηθεί ως επένδυση. Αυτό σημαίνει ότι η πολιτική θα πρέπει να ενσωματώνει την έγκαιρη παρέμβαση. Οι προηγούμενοι πρόσφυγες να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, σε καλύτερες προοπτικές ένταξής τους σε μακροπρόθεσμη βάση.

Συνεπάγεται, επίσης, ότι οι πολιτικές ένταξης των προσφύγων δεν θα πρέπει να επιδιώξουν να δώσουν άμεσα οφέλη. Όλοι οι πρόσφυγες που εγκαθίστανται πρέπει να οικοδομήσουν τις βασικές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να λειτουργήσουν στην κοινωνία υποδοχής, και η συμμετοχή τους και ο συντονισμός τους με τα ενδιαφερόμενα μέρη σε τοπικό επίπεδο είναι το κλειδί για αυτό, η ένταξη συνεπάγεται σημαντικές προκλήσεις για τις περιφερειακές και τις τοπικές κοινότητες.

Είναι επίσης σημαντικό να βρεθεί η ισορροπία μεταξύ της αποφυγής δημιουργίας νέων περιοχών υψηλής συγκέντρωσης των πρόσφατων μεταναστών και να φιλοξενήσει τους ανθρώπους, όπου υπάρχουν θέσεις εργασίας και όχι απλά μια φθηνή κατοικία. Είναι αναμφίβολα μια δαπανηρή προσέγγιση, αλλά τα οφέλη εκτείνονται πέρα από την αγορά εργασίας, στην κοινωνική συνοχή και από γενιά σε γενιά, όπου τα παιδιά τους μπορεί να αποκομίσουν. Για τα παιδιά, η έγκαιρη μετάβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ζωτικής σημασίας, και στις αρχές της εκπαίδευσης στη γλώσσα της χώρας υποδοχής μετά την άφιξη είναι το κλειδί για αυτό, ακόμη και για τα παιδιά μικρότερης ηλικίας. Πρόσφατες εργασίες του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα σχολεία έχουν τους πόρους για να βοηθήσουν τους μετανάστες μαθητές να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής τους - και να τους βοηθήσει να ξεπεράσουν το τραύμα της μετατόπισης (OECD, 2015c).

Τρίτον, η ένταξη των προσφύγων απαιτεί μια προσέγγιση τριών βημάτων για να κάνουν καλύτερη χρήση των δεξιοτήτων τους. Για την ένταξη των προσφύγων, το σημείο εκκίνησης είναι να προβεί σε απολογισμό των προσόντων και των δεξιοτήτων τους. Ως αποτέλεσμα αυτού, υπάρχει σε ένα δεύτερο βήμα συχνά η ανάγκη για συμπληρωματική εκπαίδευση για να τους φέρει μέχρι και το πρότυπο που απαιτείται στο κράτος μέλος υποδοχής.

Πολλοί πρόσφυγες έχουν καλές δεξιότητες και προσόντα, αλλά αυτά αποκτήθηκαν στις αγορές εργασίας και στα εκπαιδευτικά συστήματα που είναι πολύ διαφορετικά από εκείνες στις χώρες του ΟΟΣΑ και, συνεπώς, χρειάζονται κάποια «γεφύρωση». Άλλοι δεν έχουν τις βασικές δεξιότητες για να επιτύχουν και χρειάζονται πολλή παρρησία κατάρτισης και εκπαίδευσης να λάβουν μέχρι και αυτό που θεωρείται το ελάχιστο πρότυπο για να πετύχει στη χώρα υποδοχής. Αυτή η αναβάθμιση των δεξιοτήτων αφορά κυρίως την γλώσσα της χώρας υποδοχής. Το τρίτο βήμα είναι η ενεργοποίηση των δεξιοτήτων τους, η οποία είναι μια ιδιαίτερη πρόκληση όταν οι πρόσφυγες έχουν μείνει ανενεργοί για μια σειρά ετών. Αυτό συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι έχουν πρόσβαση στα κατάλληλα μέτρα, και στην καταπολέμηση των διακρίσεων εργοδότη και τις προκαταλήψεις.

Η Ευρώπη έχει τόσο την υποχρέωση όσο και την ικανότητα να ασχοληθεί με αυτή την πρωτοφανή και τραγική κρίση. Υπάρχουν σημαντικές ομοιότητες με προηγούμενες κρίσεις προσφύγων (μόνο λίγες χώρες που πλήττονται έντονα και πολλά από αυτά είναι η ίδια όπως στη δεκαετία του 1990), αλλά οι ροές είναι πιο μικτές όσον αφορά τις μεταναστευτικές οδούς, τις χώρες προέλευσης και το προφίλ της εκπαίδευσης των μεταναστών. Αυτό δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις για τα συστήματα ασύλου και για τις πολιτικές ένταξης για εκείνους που παραμένουν.

Μια άλλη εντυπωσιακή διαφορά με τις προηγούμενες κρίσεις είναι το γεγονός η πρόοδος στην τεχνολογία της επικοινωνίας και η ανάδυση νέων οδών λαθρεμπορίας που οδηγούν σε ταχέως μεταβαλλόμενες καταστάσεις. Επιπλέον, η βραχυπρόθεσμη προοπτική για ουσιαστική σταθεροποίηση της κατάστασης στις χώρες είναι λεπτή. Η κατάσταση μπορεί να μην είναι μόνο βραχυπρόθεσμης έκτακτης ανάγκης, αλλά μια πιο δομική κατάσταση με συνεχιζόμενες μεγάλες ροές που θα πρέπει να αναμένονται στα επόμενα χρόνια, τροφοδοτώντας ένα συναίσθημα ανησυχίας σχετικά με τη μετανάστευση σε πολλές χώρες.

Η βραχυπρόθεσμη πολιτική απάντηση έπρεπε να ασχοληθεί με την διάσωση ζωών στη θάλασσα και την αντιμετώπιση του προβλήματος της κατανομής των βαρών. Έχει κινητοποιηθεί ένα μεγάλο μέρος της προσοχής και της

ενέργειας των ευρωπαϊκών χωρών προς αυτή την κατεύθυνση. Τώρα έρχεται η ώρα να επικεντρωθεί η προσοχή σε μέτρα έκτακτης ανάγκης να υποδεχθούν τους πρόσφυγες και την επιτάχυνση της επεξεργασίας του ασύλου για να αποφύγουν τη δημιουργία μεγάλων καθυστερήσεων και μεγαλύτερων χρόνων επεξεργασίας.

Βιβλιογραφία

Abed, G.T., (2011). The Arab World in Transition: Assessing the Economic Impact. Ανάκτηση από: <http://www.iif.com/download.php?id=OkBUBnljgeU> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Almukhtar, S., Keller, J., Watkins, D. (2015). Closing the Back Door to Europe. *New York Times*. Ανάκτηση από: www.nytimes.com/interactive/2015/09/15/world/europe/migrant-borders-europe.html (πρόσβαση στις 09/10/2016).

Robinson, A. (2011). An A-Z of theory Arjun Appadurai. Ανάκτηση από: <https://ceasefiremagazine.co.uk/in-theory-appadurai> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Bade, K. (2002). *Europa in Bewegung. Migration vom späten 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Press: C.H.Beck, Munich.

Badwin, E. M. (2002). Semi Reluctant Hosts: Southern Europe's Ambivalent Response to Immigration. *Mediterranean Migration Observatory*, 211-229.

Bandarin, F., Hosagrahar, J., Sailer Albernaz, F. (2011). Why development needs culture. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(1), 15-25.

Bailey, D., Bellandi, M., Caloffi, A., De Propriis, L. (2010). Trajectories of change for mature manufacturing regions in Europe: The role of places-renewing leadership. *Policy Studies*, 31(4), 457–474.

BBC. (2016). Migrant Crisis: Migration to Europe explained in seven charts. Ανάκτηση από: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Bell, M. (2009). *Innovation Statistics and Innovation System Models: Policy Tools and Policy-making in Developing Countries*. STEPS Working Paper 34, Brighton: STEPS Centre

Boix, R., Lazzeretti, L., Capone, F., De Propriis, L., Sánchez, D. (2012). *The geography of creative industries in Europe. Comparing France, Great Britain, Italy and Spain*. In L. Lazzeretti (Ed.), *Creative industries and innovation in Europe: Concepts, measures and comparative case studies* (pp. 23–44). Routledge.

Boniface, B., Cooper, C. (1994). *The Geography of Travel and Tourism*. (2nd edn). London: Heinemann.

Briassoulis, H. (1993). *Tourism in Greece*. In W. Pompl and P. Lavery (eds) *Tourism in Europe: Structures and Developments* (pp.285–301). Oxford: CAB International.

Buhalis, D. (1991). *Strategic marketing and management for the small and medium tourism enterprises in the periphery of the European Community. A case study for the Aegean islands in Greece*. MSc Dissertation, University of Surrey, Guildford.

Caglayan, E., Sak, N., Karymshakov, K. (2012). Relationship between tourism and economic growth: A panel Granger causality approach. *Asian economic and Financial review*, 2(5), 591-602.

Caryl, C. (2016). Weakest Links. *Foreign Policy*, 216, 34-37.

Cohen, E., Cohen, S. (2012). Current Sociological Theories and Issues in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 39, 2177-2202.

CNN Greece. (2016, March 4). Increased Pre- bookings from German Tourists, Decrease for Kos. Athens, Greece.

Cooke, P., Lazzeretti, L. (2008). *Creative cities, cultural clusters, and local economic development*. Cheltenham: Edward Elgar.

Daly, H.E., Parley, J. (2004). *Ecological Economics – Principles and Applications*. Island Press, London.

Dritsakis, N. (2004b). Tourism as a long-run economic growth factor: an empirical investigation for Greece using causality analysis. *Tourism Economics*, 10(3), 305 – 316.

Düvell, F. (2002). *Die Globalisierung des Migrationsregimes. Zur neuen Einwanderungspolitik in Europa*. Press: Association A, Berlin.

Echo (Humanitarian Aid and Civil Protection, European Commission). (2015). ECHO Factsheet: Syria Crisis. Ανάκτηση από: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_en.pdf (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Economist. (1993). Last Chance Sisyphus: A survey of Greece. *Economist*, 2–22

Edwards, A. (2015). UNHCR viewpoint: Refugee' or 'migrant' - Which is right?. Ανάκτηση από: <http://www.unhcr.org/55df0e556.html> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Eeckels, B., Filis, G., Leon, C. (2012). Tourism income and economic growth in Greece empirical evidence from their cyclical components. *Tourism Economics*, 18(4), 817-834.

EIU. (1986). International tourist reports. *National Report*, 3, 45-60.

EIU. (1990). International tourist reports. *National Report*, 4, 45-62.

Ekanayake, E.M., Long, A.E. (2012). Tourism development and economic growth in developing countries. *The international Journal of Business and Finance Research*, 6(1), 51-63.

Euben, R. (2003). The Comparative Politics of Travel. *Parallax* 9(4), 18-28.

European Commission. (2015b). *EU Steps Up Humanitarian Assistance to Syria Crisis*. Brussels: European Commission.

European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs Publications. (2011). Food and Energy Prices, Government Subsidies and Fiscal Balances in South Mediterranean Countries. *Economic Papers* 437.

Eurostat. (2015). Asylum Statistics. Ανάκτηση από: ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Asylum_statistics#Further_Eurostat_information (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Eurostat. (2014b). *Unemployment statistics*. Luxemburg.

Financial Times. (2015). EU Migration. *Financial Times International Edition*. Ανάκτηση από: <https://next.ft.com/content/cdd88362-524e-11e5-b029-b9d50a74fd14> (πρόσβαση στις 19/10/2016).

Finch, T. (2015). Love and Management - Reflections on the 2015 Refugee Crisis. *Juncture*, 22 (3), 230-234.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2011) Food Insecurity in the World: How does international price volatility affect domestic economies and food security?. Ανάκτηση από: <http://www.fao.org/docrep/014/i2330e/i2330e.pdf> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Fourlia, D. M. (2016). Kountoura: Decline in Prebooking rates for 4 islands - 20%-25% decline for Kos. *Dimokratiki Newspaper*. Rhodes, Greece.

Frontex, (2016). Migratory Routes Map. Ανάκτηση από: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/> (πρόσβαση στις 10/10/2016).

FVW. (2016). *Bookings rise despite refugee swell*. Hamburg, Germany.

Gardner, F. (2011). Is the Arab Spring Good or Bad for Terrorism?. *The British Broadcasting Company*. Ανάκτηση από:

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13878774> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Greenblad, C., Gagnon, J. (1983). Temporary Strangers: Travel and Tourism from a Sociological Perspective. *Sociological Perspectives*, 26(1), 89-110.

Gause, G.F. (2005). Can Democracy Stop Terrorism?". *Foreign Affairs*. Ανάκτηση από: <http://www.foreignaffairs.com/articles/61021/f-gregory-gause-iii/can-democracy-stop-terrorism> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Gause, G.F. (2011). Why Middle East Studies Missed the Arab Spring: The Myth of Authoritarian Stability?. *Foreign Affairs*. Ανάκτηση από: <http://www.campus-watch.org/article/id/11467> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Gottschlich, J. (2010). Zurück zu den Wurzeln. Deutschtürken in Istanbul. *Taz online*.

Gross, B.L. (2011). Arab Spring: A European Perspective, lecture, Dickinson College, Carlisle, PA. Ανάκτηση από: <http://clarke.dickinson.edu/bernardino-leon-gross/> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Guterres, A. (2014). Statement at launch of the Regional Refugee and Resilience Plan (3RP) for Syrian refugees. *Berlin: United Nations High Commissioner for Refugees*. Ανάκτηση από: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=54b3c8f99&query=Syria> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Hampshire, J. (2015). Europe's Refugee Crisis. *Political Insight*. 6 (3), 8-11.

Heisbourg, Fr. (2015). The Strategic Implications of the Syrian Refugee Crisis. *Survival*, 57(6), 7-20.

Holmes, S. M., Castañeda, H. (2016). *Representing the European refugee crisis in Germany and beyond*. American Ethnologist.

Info Schengen Visa. (2016). Schengen Area Countries List. Ανάκτηση από: <http://www.schengenvisa.info.com/schengen-visa-countries-list/> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Kalnoky, B. (2016). In der Flüchtlingskrise ist Plan B längst in Kraft. *Die Welt*. Ανάκτηση από: <http://www.welt.de/politik/ausland/article152578136/In-der-Fluechtlingskrise-ist-Plan-B-laengst-in-Kraft.html> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Keep Talking Greece. (2016). UPD “Hot Spots? No, thanks” say Kos residents & have Defense Minister land on a field with cows. Ανάκτηση από: <http://www.keeptalkinggreece.com/2016/02/03/hot-spots-no-thanks-say-kos-residents-hinder-greek-defense-minister-from-landing-on-the-island/> (πρόσβαση στις 18/10/2016).

Kerwin, D. (2012). The Faltering US Refugee Protection System: Legal and Policy Responses to Refugees, Asylum-Seekers, and Others in Need of Protection. *Refugee Survey Quarterly*, 31(1):1-33.

Kerwin, D. (2014). Creating a More Responsive and Seamless Refugee Protection System: The Scope, Promise and Limitations of US Temporary Protection Programs. *Journal on Migration and Human Security*, 2(1): 44-72.

Konsolas, N. and Zacharatos, G. (1993). *Regionalization of tourism activity in Greece: Problems and policies*. In H. Briassoulis and J. Van der Straaten (eds) *Tourism and Environment: Regional Economic and Policy Issues* (pp. 57–65). Dordrecht: Kluwer Academic Publisher.

Krakover, S., Yuval, K. (2002). *Potential Immigrants - The Interface Between Tourism and Immigration in Israel*. Chapter 5, pages 103-117 in: Hall, Michael and Allen Williams (eds). 2002. *Tourism and Migration - New Relationships between Production and Consumption*. Press: Kluwer Academic Publishers, NL.

Kottasova, I. (2015). Brain drain: Greece's future is walking away. Ανάκτηση από: <http://money.cnn.com/2015/06/24/news/economy/greece-europe-brain-drain> (πρόσβαση στις 21/10/2016).

Larsen, S. (2007). Aspects of a Psychology of the Tourist Experience. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 13.

Leontidou, L. (1991). *Greece: Prospects and contradictions of tourism in the 1980's*. In A.M. Williams and G.J. Shaw (eds) *Tourism and Economic Development: Western European Experiences*. (2nd edn) (pp. 94–106). London: Belhaven Press.

MailOnline. (2015). How many more can Kos take? Ανάκτηση από: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3099736/Holidaymakers-misery-boat-people-Syria-Afghanistan-seeking-asylum-set-migrant-camp-turn-popular-Greek-island-Kos-disgusting-hellhole.html> (πρόσβαση στις 10/10/2016).

Malik, A., Bassem, A., (2011). The Economics of the Arab Spring. Ανάκτηση από: <http://www.oxcarre.ox.ac.uk/files/OxCarreRP201179.pdf> (πρόσβαση στις 21/10/2016).

Malm, S. (2015). Summer of misery at the Hotel Captain Elias: Derelict Kos hotel has become an unhappy home to migrants trapped on Greek island. *The Daily Mail*. Ανάκτηση από: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3200062/Derelict-Kos-hotel-haven-migrants-trapped-Greece.html/> (πρόσβαση στις 19/10/2016).

Mandel, R. (1997). Perceived Security Threat and the Global Refugee Crisis. *Armed Forces and Society*, 24(1), 77-103.

Martin, S. (2014). *International Migration, Evolving Trends from the Early Twentieth Century to the Present*. Press: Cambridge University, UK.

Martinez, M. (2015). Syrian Refugees - Which countries welcome them, which ones' don't. Ανάκτηση από: <http://edition.cnn.com/2015/09/09/world/welcome-syrian-refugees-countries/> (πρόσβαση στις 15/10/2016).

Miller, A., Orchard, C. (2014). *Forced Migration Policy Briefing 10: Protection in Europe for Refugees from Syria*. Oxford: Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development.

Nyers, P. (1999). Emergency or Emerging Identities? Refugees and Transformations in World Order. *Millennium: Journal of International Studies*, 28 (1), 1-26

OECD (2015c). Can the performance gap between immigrant and non-immigrant students be closed?. *PISA in Focus no. 53*.

OECD (2014a). How Can Immigrants' Skills Be Put to Use?. *Migration Policy Debate n°4*.

Oltmer, J. (2002). Flucht, Vertreibung und Asyl im 19. und 20. Jahrhundert. *IMISBeiträge*, 20, 107-134.

Osterhammel, J. (2009). *Die Verwandlung der Welt. Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts*. Press: C.H.Beck, Munich.

Ostran, N. (2015). The Syrian Refugee Crisis: A Comparison of Responses by Germany, Sweden, the United Kingdom, and the United States. *Journal on Migration and Human Security*, 3(3), 255-279.

Ottaway, M. (1993). Greece: The ultimate island guide – Part 1. *Sunday Times*, 5.7–5.9.

Papadopoulos, S. (1989). Greek marketing strategies in the Europe tourism market. *Service Industries Journal*, 9, 297–314.

Pascariu, G.C., Frunză, R. (2012). Corporate social responsibility and sustainable development of tourism destinations – an analysis from the perspective of the developing regions in the European context. *CES Working Papers*, 4(4), 772-794.

Paulopoulos, P. (1999). *The Size and Dynamics of the Tourism Sector* (in Greek). Research Institute for Tourism: Athens.

Pereira, Roders, A., Von Oers, R. (2011). Editorial: Initiating cultural heritage research to increase Europe's competitiveness. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(2), 84–95.

Power, D., Scott, A. (2004). *Cultural industries and the production of culture*. London: Routledge.

Sassen, S. (1996). *Migranten, Siedler, Flüchtlinge. Von der Massenauswanderung zur Festung Europa*. Press: Fischer, Frankfurt a.M

Sekularac, I., Emmott, R. (2015). Greece agrees to host 50,000 refugees as part of new EU plan. Ανάκτηση από: <http://www.ekathimerini.com/202844/article/ekathimerini/news/greece-agrees-to-host-50000-refugees-as-part-of-new-eu-plan> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Skoulas, N. (1985). Holidays and travel in the year 2035 – Contribution of the National Tourist Organisation of Greece. *SDI Schriftey Wirtschafts und Unternehmenspolitik*, 40, 181–99.

Smith, H. (2015). Young, gifted and Greek: Generation G – the world's biggest brain drain. *The Guardian*. Ανάκτηση από: <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/19/young-talented-greek-generation-g-worlds-biggest-brain-drain> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Smith-Spark, L. (2015). European migrant crisis: A country by country glance. Ανάκτηση από: <http://edition.cnn.com/2015/09/04/europe/migrant-crisis-country-by-country/> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

SETE. (2014). The Importance of Tourism for Greece.

Surugiu, C., Surugiu, M.R. (2013). Is the tourism sector supportive of economic growth? Empirical evidence on Romanian Tourism. *Tourism Economics*, 19(1), 115-132.

Takaki, R. (1989). *Strangers from a Different Shore: A History of Asian Americans*. Press: Penguin Books, New York.

The Economist. (1997). Arab Autocracy forever?. Ανάκτηση από: <http://www.economist.com/node/90481> (πρόσβαση στις 10/10/2016).

The Media Line Staff. (2011). Economies of Arab Spring countries likely to shrink this year. *Gant Daily Home Page at Business News*. Ανάκτηση από: <http://gantdaily.com/2011/05/04/economies-of-arab-spring-countries-likely-to-shrink-this-year/> (πρόσβαση στις 20/10/2016).

Truett, D., Truett, L. (1987). The response of tourism to international economic conditions: Greece, Mexico and Spain. *Journal of Developing Areas*, 21, 177–90

Turton, D. (2003). Conceptualising Forced Migration. Working Paper No. 12 for the International Development Centre at the University of Oxford. Ανάκτηση από: http://www.rsc.ox.ac.uk/files/publications/working-paper_-_series/wp12-conceptualising-forced-migration-2003.pdf (πρόσβαση στις 22/10/2016).

UNDP (United Nations Development Programme). 2014. *A Resilience-Base Development Response to the Syria Crisis*. Amman: United Nations Population Division, Regional Bureau for Arab States.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). (2011). *UNHCR Resettlement Handbook*. Geneva: UNHCR.

UNHCR. (2015f). UNHCR Special Envoy Angelina Jolie Visits Iraq, Calls for International Leadership to End Suffering. *Dohuk*. Ανάκτηση από: <http://www.unhcr.org/54c5244d6.html>. (πρόσβαση στις 10/10/2016).

Wickers, D. (1993). Greece: The ultimate island guide – Part 2. *Sunday Times*, 5.7–5.10.

Zacharatos, G. (1988). The simplistic empiricism: Tourism policy and the time of crisis (1992) (in Greek). *Sychrona Themata*, 11, 21–6.

Zacharatos, G. (1989). *The problems and perspectives of tourism in Greece* (in Greek). In H. Katsoulis, T. Giannitsis and P. Kazakos (eds) *Politics and Society, Economy and Foreign Relationships* (pp. 273–89). Athens: Papazisis.

Zan, L., Bonini Baraldi, S., Gordon, C. (2007). Cultural heritage between centralisation and decentralisation: Insights from the Italian context. *International Journal of Cultural Policy*, 13(1), 49–70.

Γεωργαράκης, Ν. (2008). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα. Θέματα στρατηγικής και οργάνωσης*. Επίκεντρο.

Κουσούνης, Στ. (2016). Κατά 750 εκατ. μειώθηκαν τα έσοδα από τον τουρισμό στο οκτάμηνο του 2016. *Εφημερίδα «Καθημερινή»*, ανάκτηση από: <http://www.kathimerini.gr/880311/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/kata-750-ekat-meiw8hkan-ta-esoda-apo-ton-toyrismo-sto-oktamhno-toy-2016> (πρόσβαση στις 22/10/2016).

Μαρβάκης, Α. (2001). *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μουσούρου, Λ. (1991). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μουσούρου, Λ. (2003). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπάγκαβος Χ., Παπαδοπούλου Δ., (2002). *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*. ΙΝΕ, Αθήνα.

Σαμπατάκου, Ε.Α. (2006). *Κοινωνική και Οικονομική Ενσωμάτωση των μεταναστών και μεταναστριών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Πυθαγόρας.

Χατζηπροκοπίου, Γ. (2006). *Παγκοσμιοποίηση, μετανάστευση και κοινωνικοοικονομική αλλαγή στη σύγχρονη Ελλάδα*. Amsterdam University Press

Χλέτσος, Μ., Ναξάκης, Χ. (2003). *Μετανάστες και Μετανάστευση*. Αθήνα: Πατάκης.

Ψημμένος, Ι. (1995). *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια*.